

તે જોઈ, અચીચારી

ખાલી પાવન

ફેવરીટ માર્ક

ક્યાં જાય ?

સમસ્યા કોણ ?

૨૪૩૮૮

પરકોમી પ્યારને ખાતર માખાપ અને ધર્મ
તજવાથી તેનું કેવું બુદ્ધિપૂરીણામ થાય ?

એક બોધાયક વાક્ય

પ્રગટ કરે

રતનશાહ એફ. અચારીજી

ડે. “ વાર્તા વિભાગ ” ફેવરીટ,

કાંઠા માર્કેટ—મુંબઈ.

વાર્તા વિભાગ પુસ્તક ૧૩૦ મું.

કીમત....૨૫૫....આના.

સજ્જા . . . મર્યાદા !

આવતી તાર ૧ લીએ બહાર રજા.

આપાર સુધી છપાયેલી બધી વાર્તા જે સીલક હશે તે તે તથા નવી વાર્તાના દરેક વાર્તા દીઠ ૩ આના તથા પોસ્ટેજ ૩ પૈસા થશે.

વાર્તાનું વરસનું લેવાનું પોસ્ટ ખર્ચ સુધી રૂ. ૩) છે. જાહેર બખરના લાવ—પેજ એકના રૂ. ૮, બા પેજના રૂ. ૫, બા પેજના રૂ. ૩) છે.

નામાંકીત સીવીલ સરન્યનના અલીપ્રાય:

સીવીલ સરન્યન ગ્રાહી. એમ. એસ—(રીટાયર્ડ) રાયબહાદુર ડાક્ટર એસ. સી. મીત્ર-હઝારીબાગથી લખે છે કે, "આપની ખાતશાહી ચાકતીની

અટકાવે છે અને શરીરની બેચેની ફર કરી મુત્રાશયના તમામ રોગ નાબુદ કરે છે. ઇનજંક્શન અને એવી બીજી દવાઓ વાપરી નિગ્રાશ થયેલા દર્દીઓએ આ દવા જરૂર વાપરવી—સાફ પડીકીની ડબીના રૂપીયા ત્રીશ.

ડાક્ટર કાલીદાસ મોતીરામ. રાજકોટ-કાઠીયાવાડ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

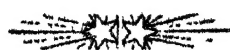
[ગુજરાતી કાપીરાદદ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૪૩૫૫ કિંમત ૦-૩-૦

ગ્રંથનામ ^{૬૫}નક્ષત્ર કોશ ?

વર્ષાંક ૬-૩

કમનસાબ કોણ?

પરકોમી પ્યારને ખાતર માબાપ અને ધર્મ તજવાથી

તેનું કેવું બુરું પરીણામ થાય ?—

એક બોધદાયક વાર્તા.

લખનાર:—ફરામરોજ બે. અલાવલ્લી.

“વાર્તા વિભાગ” — રે. કાફરડ મારકેટની અંદર-મુંબઈ ૧.

પ્રકરણ—૧ લું.

‘ માર્ટીન કંપની હરેક મતના મશીનના વેપારી. ’

મુંબઈના બાળીતા મોટા ગતતા પરની એક ગંગવર હમાગતને ઉપયે મળ્યે ઉપલી કંપનીનું પાટીયું નજરે પડતું હતું.

ધીકતી કંપની હોવાથી પીસથી પચીસ કારકુનો તથા જવાન અબળાઓ સુદા ન્યાં કામ કરતાં હતાં.

કંપનીનો ગારો માલેક મી. માર્ટીન પોતાના કામમાંથી રહેજ પરવારી મોગાર ધૂકવા લાગ્યા.

“કમ ઈન, માસ મેહેરા પટેલ.” માર્ટીને પોતાની એ નામની મદદનીસ જે બાળુના રૂમમાં હતી તેને બોલાવી.

મીસ મેહેરા પટેલ, બી. એ., એક ખાતદાની છોકરી હતી. તેણી શીખલી હતી અને ખુબસુરત હતી. શરીરે સરોવરના ઝાડ જેવી હિંચી, કાલી બારીક આંખ, સુંદર ગાલાખી હોડો અને ભગવદાર ઝુલકાથી તેણીની મોહકતા વધુ દીપી રહેતી હતી.

આ આશીસમાં તેણીને ત્રણ ચાર મહીનાં આગળ નોકરી મળી હતી, અને તેણી પુર ઉલટથી પોતાની ફરજ અદા કરતી હતી.

અને તેઓ લાલ લઈ, તેણી કટલેક અંદુર કલ્પ બનાવે ગઈ હતી અને ધૂટાપણમાં તેણી કલ્પ, ઇમખાનામાં થી કાગસમાં જવાનું ચુકવી નહીં. પણ તેણીને પીતા મચ્છરશાહ, જેવળ શીખેલા અને દુન્યાનો અનુભવ ધરાવતા હતા, તેવળ પોતાની એક પુરી લાડકી મેહેરને અપ-ટુ-ટેટ બનાવવા માટે કચાસ રાખતાં નહિ. અને કોઈક વખત મચ્છરશાહને તેવળના ધણીયાણી સુનામાય પોતાની અસલી રીત રીવાજ માફક ખાઉં કરડું કરતાં હતા.

“મીસ પટેલ, તમે પેલા કોડેલ કે પળીનાં ઓચરીયા મોકલી આપ્યા કે ?” માર્ટીને મહેરને સવાલ કીધો.

“હા હા,” મેહેરને માનથી જવાબ આપ્યો, “ગઈ કાલે સાંજે મોકલી આપ્યા.” તબી જવાબ આપી બહાર જવાની હતાવળમાં હતી ત્યાં માર્ટીને એક વધુ હોકમ કીધો.

“આજની ટપાલમા મારે નામનાં જે પત્રો આવે તે નીચાઈ પામે મારે અંગલે મોકલવે.”

“હીક, અને તેણીએ ચાલતી પકડી.

તે પછી મહેર કામકાજમાં મશગુલ હતી તેણીને ઓફીસના એક સીપાઈએ આવી જણાવ્યું કે “સાહેબ બોલાવે છે.” ઘેર જવાનાં સાંજનાં વખતેજ આ સાંભળી મેહેરને ગુસ્સો આવ્યો, તે હુકમ મુજબ ગઈ.

“મીસ પટેલ,” ચાટલું કાગજ ટાઈપ કરી લાવે.”

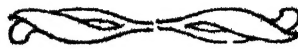
અને આવી રીતે, છ વાગાં પછી મેહેરને કામકાજ કરવા આપી તેણીને ઓફીસમાં મોટે સુધી થોભાવવાનું બાંહેડું કારણ હતું અને એમ રોજ રોજ ચાલ્યા કરતું હતું. કોઈ દિવસ અતી મોડું થયેથી પકડા માર્ટીને મેહેરને પોતાની મોટરમાં તેણીના ઘેર આગળ મૂકી જતા. થોડા દિવસ પછી કામ બહેકી ગયું. એટલે સુધી કે મેહેર અને માર્ટીને ઓફીસથી નીકળી અને દરીયા કાનારે ફરવા જતા અને છેવટે મોટથી તે ભલે (1) માલીક મેહેરને ઘેર પહોંચાડી જતા.

“મીસ મેહેર, કાલે આપણે જુદું જઈશું,” એક દિવસ માર્ટીને હસી હસી મેહેરને કહ્યું, “ત્યાં આપણને ખુબ મજાદ પડશે.”

“જુદું !” મેહેર અજગ થઈ પોકારી ઉઠી. “કેમ મુજબ હીક નથી લાગતું કે જુદું ?”

તે બોલી, અવીચારી તારીક સાચા જગલની અક્કર,
છકેલ અને કહેવાતી સુધરેલી (આત્મમાં સહેલી) દુન્યાનાં રંગદંડ મુજબ
તેમની માયાળુ (!) માલીકના હાવભાવ, બોલો દ્રાણ અને લાંબી લાંબી
વાતો સમજી, બગતી છતાં બેભાન થયેલી, આંખ હોવા છતાં આંધળી
હોવાથી, મારટીન સાથે આજે જુદું, કાલે પગલેલ, પરમ દીવસે કન્યાઓ,
વગેરે જવાનું ચાલુજ રાખ્યું.

બોલી, ભણેલી પણ ભરમાયલી મેહેરા ! તારાં જેવી કેટલી હશે ?

પ્રકરણ—૨ જી.

“ઓ વાચ, મચેરશાહ, તમે તો છેકજ દુકાનીને છકાવી મુકીય.”

“અસ મુના, ખાલી ઘેલી ના થા, જરા જરામા મનેજ અદનામ
કહેજ ?”

“પણ મને એ માનટીન શેઠ કેવો છે ? એની મહેરા કેટલી તારીફ
કરેય ! અને એ આપણી મેહેરાને જ્યારે ત્યારે આપણા ઘઠની સીડી સુધી
મુકવા આવેય તેનો સમય શું ?

ગામની ચાચા ચીરી કન્યાની તમારી આદત જાતની નાખણઈ
જવાનીજ નહીં કે ?

અને મચેરશાહ કહેતા પહેડી અદાજ જ્યા નીકળતા હતા પણ હજુર
તો તેવળુ પાલન નીકળે ત આગમચ તેવળની સામે એક સોહામણો
જવાન આવી કિંમત.

“ હોમા દાકરા, ગાય દાકરા” સનામાયે તે અદાથી આવેલા જવાન
જનું નામ હોમી હતું તેને હેતથી આવકાર આપ્યો.

મચેરશાહ હવે ગુપચુપ ખુસી પર ગાઈવાઈ ગયા.

હોમી ખરાસ, ગાશરે રૂપ વરગાંતો દેખાવડો જવાન હતો. મેટ્રીક
મુન્દી શીખેલો હતો અને ની. મારટીનની કંપનીમા એક કારનનું કામ
કરતો હતો. એજ હોમી ખરાસ, પોતાની માનટીની દાકરી મેહેરાને માનટીન
કંપનીમા નોકરી અપાવી હતી. હેકમાંજ સુનાગાય અને મચેરશાહ
હોમીના માસી, માસા થતાં હતા. અને હોમી, પોતાનાં માય જરખાઈને
સારી રીતે, સુખ સગવડમાં રાખતો હતો.

ફેટલીક ૬. વાતચીત. તમારે સવાલ પુછ્યો, “મારું મેહેરા કામ પર ફીક ચાલેય કે?”

“જ્યારે તમે સમજવા માંગાય તો સમજો કે તમારી મેહેરાની ચાલચલણ આજકાલ મને પસંદ નથી. તેણી હમારા શેઠ સાથે વધુ છુટખાટ લે છે અને હવે તો ઓફીસમાંથી એવાં એનચાલા થાયય કે જેતાં જતાં ક્યવચ થાયય.” હોમી કેટલો અચક્રી અચક્રાને આનામાંનીથી બાલ્યાં અને તેઓ તેનું કોયું ભાપવા લાગ્યાં.

આ નહીં ધારેલા પ્રડાકાથી મંચેરશાહ દંડા થઈ ગયા. તેવણ મનમાં મલીદા જમતાં હતા કે જ્યારે હોશ ત્યારે મેહેરા હોમીનેજ પોતાનો જીવન સાથી બનાવશે. પણ હવે તેવણને નસીબમાં પાસા ઉલટા દેખાયા.

એ દીવસ આગલ મેહેરાં સાથ મને થોડી ખટપટ થઈ ગઈ. સુતામાયે કહ્યું મે મેહેરાં હપકો આપ્યો કે એમ પારકી કામના સાથે ક્યાં ક્યાં નહીં કાઢ્યે તો મારી પર ગરમ થઈ ગઈ અને કહેવા લાગી કે તું તારું કામ કર.”

ઉપલી વાતચીત થતી હતી તેટલાં મેહેરાં બાહેચથી આવી લાગી અને હોમી ત્યાંથી ઘરે પીદાય થયા.

પ્રકરણ - ૩ જી.

“અરે મેહેરા,” સુતામાયે ખુબ મારી “મરે રાતના નવ વાગ્યાં સુધી ક્યાં હતી?”

મેહેરાં સમજે કોણની? મેહેરાં બહુ થઈ તેણી પોતાનાં પીતાને ઉલટાં સુલટાં પાટીયાં ગાઠવી બનાવી રહી હતી. પછી માતલા જવાબમાં કહ્યું.

“માયજી, આજે ઓફીસમાં ઘણું કામ હતું. કાલે વેલાતનો ટપાલ જવાનો તેથી બધાં કાગજ પત્ર આજે પુરાં કરવાનાં હતાં,” પછી મેહેરાંએ કુંકયું.

આજકાલ ઓફીસે, યા કોઈક કલાસમાં જતી જીવાન છોકરીઓ શું કરે છે, ક્યાં ને કોણ સાથે ફરે છે, અને પોતાની આખર શી રીતે વેચે છે તેની બધાજ મા, બાપ યા વાલી ખબર ક્યાં રાખે છે?

દુન્યાનો અનુભવ લઈ ચુકેલા મંચેરશાહ તેણીના અનકાથી, શકમાં પડ્યા અને પોતાનાં રૂમમાં તેણી સાથે વાત કરવા તેડી ગયા.

મેહેરાં સાંભળ, હું બોલું ત્યારે વચમાં બોલી તારી કાહેલી કેળવ-
ણીનું લીલાંકિ ના કરતી. મેં જાણ્યું છે કે હાલને કાલ તું હકેલ થઈ ગઈ
છો. વખતસર ચોકીને ચાલશે નહીં તો માય આપની આખર જશે તેનો
કાંઈ વીચાર છે કે ? બાહરથી અસેમસે મેં ઘાગુંક સમજ્યું હતું તેની મેં
દરકાર નહીં કીધી પણ આજે હોગીને મોહડે પકડે પાયે સાંભળ્યું છે,
“થોડામાં ચેતી જશે તો કીક છે નહીં તો કૃતગને મોતે મરશે.”

“આવાજ એ વાત ખાટી લગે, હું કંઈ — — —”

“બેશરમ, તારાં આપને દગ છે. ખાટા બ્રહ્માનાં કાલી છટકી જવા
માગેય. અરે મેં મારી આંખ તમારો નાટક જ્વેયોય, પરમ દહાડે હું
પેરીસ હોટલમાં હતો અને તુંને પેલાં નાપાક મુજ મારટીન સાથે એક
ખુણામાં ખીખી, ખાખા કરતા મેં મારી આંખે જોઈય.”

આ સાંભળી તેણી ઠડી થઈ ગઈ. ના તો તેણીએ પાતાંતો ખચાવ
કાપો કે નહીં તેણીએ કાંઈ દલીલ કીધી. તેણી હોની ખગસને કદુવા
દેવા લાગી અને તેણી સમજી કે તેનેજ પપાને ભડકાવ્યા દશે પણ તેણી
હાલમાં લાચાર હતી. તેણીનો પીતા કેટલો સમજી, પણ મક્કમ મનનો
હતા તે તેણીને સારી રીત રેશન હતું. તેણી નીચી મુકી, જમીનને ટીકતી
કાણુ ગળે કેટલો વખત બેસી ગઈ અને બ્યારે બ્યાલમાંથી બીહાર થઈ
આવપાસ નજર ફેરવી તો તેણીનો પીતા ત્યાં હતા નહીં.

પ્રકરણ—૪ થું.

“ડીયર, તને એમ ગમીર ડાચું કરી ખેડેલી જેવુય તે મને નહીં
ગમતુ,” માર્ટીને એક દાનમે મોટરમાં મેહેરાને કહ્યું.

“ગમગીન શું કામ ગદ્” મેહેરાએ તેટલાજ વહાલથી જવાબ
આપ્યો. “તારી સાથે ‘અનનંદય’ કર્યું એટલે મને સૌથી સુખી સમજી છું.”

“ગયા સામવારે મારા ડડી જગજ છોકરી પડવા,” મેહેરાએ ધીમેથી
શરૂઆત કરી. “કહેવા લાગ્યા કે આજકાલ આપણે ‘પદ્મ’ હકેલ થઈ ગયાય
અને નામેસીબરી રીતે ચાલીયેય તે સારું નહીં.”

“અરે ‘નોટી’ છોકરી,” માર્ટીને ચોકઠા પુર્યા, “એ તો ખુદાઓ
જરા જરામાં એમજ કરે પછી તો ખુબી થાય.”

“હવે, મારાં ડેડી પછાં મહાન મનનાં આદમી છે. એવણને જરાબી ખરાબ લાગે તો મારું મોઢું બી નહીં બેય,” મેહેરાએ ક્ષાસ્તી બતાવી.

“જો સમજ, પૈસા આગળ ફાઈનું કંઈ ચાલે નહીં,” મારટીને તેણીનાં કાનમાં ઝેરી શબ્દો નાખ્યાં. “પૈસાથી આપણે સુખી રહીશું. પૈસા એજ પ્રભુ છે તો પછી આપણે બહીક ફાણની રહેશે?”

“એટલે પૈસા હોવાથી આપણી ઉપર ફાઈ આકત આવી શકેજ નહિ?” શકાલી મેહેરાએ સવાલ કીધો.

“હુ તારી સાથે છંતુ એટલે આકત ને મુમાનત કેમ આવે? મારી પાસે ધન, દોલત, સુખ, સગવડ બધુજ તો છે,” તેના પેકારે તેણીને ભમાવી.

“ત્યારે તો ભવીષ્યમા કંઈ પણ અલવગ આવે નહીં એ દેખાઈતું છે,” તેણીએ પોતાના મનનું સમાધાન કરી ખુસી થઈ જણાવ્યું.

“મેં કહેલી વાત બ્યાનમાં છે કે?” મારટીને પોતાની પ્રપચી બળ બીજાવી.

“હા હવે, યાદ છે. પણ તું મને ખરેખર ચાહે છે કે?” મેહેરાએ પોતાની ચશ્મે તેનાં મોઢા તરફ નાંખી પૂછ્યું.

“અરે ડારલીંગ, તારે મારે મારો બન આપવા તયાર છું. મારો તો મારી આમડી ઉતારી આપ” તે એટાને પોતાના પ્યાન મોઢેર કીધો.

“આવતી કાલે આ વખતે મારી છંદગીમા ફેટનાં કરક પડી જશે,” મેહેરાએ એક તીરછી નજર કરી હસી કહ્યું.

“હા મારી ડારલીંગ એ ખુશાલી ભયો વીચાન્યો મારું બ્યાન કામકાજમાં લાગત નથી.” અને એમ બોલી હેનથી યા હેવાન્યતથી તેને મેહેરાના ગુલાબી હોઝા પર ‘કીસ’ કીધી.

અકસોમ! આ બાકી દુન્યામાં માનવી શું નહીં કરી શકે? દંજો, ફટકો અને મેતાન્યતની રાહ પકડનાર કંઈક અભીચારી આસામા નહીં કરવાનું કરી પાપનો પેટારો ભરી છેવટે ખલાસ થાય છે.

+ + +

નહવાનનો વખત હતો. કોમક દેવળના ઘાંટનો અવાજ હતો. તેજ દેવળમાંથી એક સુદર જંગ, અથેલ પોપાકમાં સળજ થયેલું તુગતનું જંગાઈ એક થયેલું બહાર નીકળતું જણાતું હતું. બહાર નીકળી તેઓ પોતાની મોઢમાં પોતાનાં નહીં કીધેલા મુકામે ઉપડી ગયા.

“મંચેરશાહ સાપુરણ પટેલ” એક તાર ખાતનો આદમી તાર લાવ્યો. મંચેરશાહે તાર વાંચ્યો અને કોઈક વીચાર અને ધાસ્તીથી બાજુની ખુરસી પકડી, આખે આંસુ અને અંધારા આવવાથી, ખુરસીમાં ખેલાન થઈ પડ્યા.

તે તારમાં શું હતું ?

“હું મીસ મેહેરા મંચેરશાહ પટેલ, ખીસ્તી થઈ, મીસીસ મેહેરા મારટીન થઈ ગઈ છું.”

પ્રકરણ—૫ મું.

હવે આપણે માર્ટીનની પાછળ વેંદર્શ. વરલીમાં તે એક ફેશનબલ નાના બંગ્લો હતો.

“ઓ! કેટલો સગસ બંગ્લો,” મેહેરા ખુશ થઈ માર્ટીનને વળગી પડી બેઠી, “માર્ટીન ડીયર, હું કેરલી નમીયવાતી કે તારી ધણીયાણી થઈ.”

“નમીયવાતી તો જળરી,” તેને સાચાથી મેહેરાનો હાથ પોતાનાં હાથમાં લઈ કહ્યું, “માગ નસીબમાં તું. ગુલાબને પણ સગસ લાગે એવી મનમોહન પરી, એ કદ જોવી તેવી વાત.”

“ડાંગર તં નોકર, ચાકરો બા ગાખ્યા હોશ ?”

“હાનતો, નોકર વગર આપણે રહીજ કમ શકીયે,” તેને પોતાની માનુકની આખમાં યાગ ભરી નજર કરી કહ્યું, “મેં કુકનો પણ બંદોબસ્ત કરીયાય, તારે કોઈ ચીજની ફીકર કરવી નહી.”

તેજ ગત્રે માર્ટીન અને મેહેરા, એક વાશાળ હોટલમાં ગયા જ્યાં માર્ટીને પોતાની કંપનીના થોડાક આદમીઓને તેમજ એળખીતાને જમણુ માટે બોલાવી મેજબાની આપા.

આ મેજબાનીમાં હોના ખગસ હતો નહી.

અપરહેટ અંગ્રેજ લેખાસમાં સગર થયેલી મોહક મેહેરાની માર્ટીને સંબળાંઓ સાથે એળખાણ કરાવી અને વળતામાં બધાંઓએ તે પરણેલા પંખીઓને હસી હસી શુભ આજ્ઞાદી ઇચ્છી.

પ્રકરણ—૬ હું.

બેભાન થયેલાં મંચેરશાહની બેઠની સારવાર કરવામાં આવી પબ્બ જ્યારે તેઓ એક આવી પડેલી આફત માટે વાત દીધી ત્યારે બીચારા સુનામાયની હાલત જ્યાજનક થઈ પડી.

“મંગી, મારું મોતખી નહીં આવતું.” નીસાસો નાખી સુનામાય બોલ્યા, “એવું સમજવા અગાઉ હું મરી જતે તો ધુળ નાંખી.” “મારું નાક કપાઈ ગયું.” “સુનામાય આંસુથી ભરેલી આંખ બોલ્યા, “કાઈ દુશ્મનનેખી એવું નહીં બતાવે. લોકને મોંઘ બતાવતું ખી ભારી પડશે.” હવે આપણે શું કરીયે?

“શું કરીયે પુછેછ? માથું ફેડીને મરીયે તો પબ્બ કઈ વળે નહીં. ઇચ્છું છું કે ધરતી ફાટે અને આપણે ગરક થઈ જઈએ.”

“મારી જરાં બહેન જાણશે ત્યારે કેવું આપણે ખરાબ લાગશે.” સુનામાયે ધાળાઈ ગયેલાં દુધ પર નીવાપ ચાલુ રાખ્યો, “મગે, હોમી દીકરો કેટલા દીવસ થયા ચારનો નથી, એનું કહેવુંખી આપણે નહીં સમજ્યાં.”

“ગકલતી, અધાપો, આપણી છોકરી પર આધિ ભરોસો એનું બકેલપાણું હદમાં હતે તો આજે આવી કદગી હાલત નહીં થતે,” મંચેરશાહ કગલી પડ્યા.

તેઓ આહે, નીસાસામાં ખેડાં હતા ત્યાં હોમી ધણે દીવસે માગી, માસાને મળવા આવ્યાં.

“હોમી, દીકરા કેટલા દિવસે અધે દહાડે આયો?”...મંચેરશાહ અરધું બોલી રહી પડ્યા.

“માસાજી, હું પડેલી આફત જાણ્યુંય શું કક?” ચાર આખા દીવસ મને નોકરી શોધવા માટે અપડવું પડ્યું બધીજ રીકર, ચીતામાં અહીં કેમ આવી શકું?” મને નોટીસ આપી હતી. પબ્બ ખેર મને બીજાં દુક પગારની નોકરી મળાય.”

થોડીક વધુ વાતચીત કરી, હોમી વીદાય થયા હોમી મેહેરાને ખરાં જીગરથી ચલાતો હતો. અને રસ્તે ચાલતાં બનેલા બનાવ માટે અફસોસ કરતો હતો, તેટલા હોમી આગળ બડબડતો અટકી ગયો. તેની આંખની સામેથી, તેની દીલજર મેહેરા પોતે, એક મોટર હાંકી જતી હતી. તેણીની

બાળુમાં મારટીન બેઠેલો નજરે પડ્યો. કાટેલે ડાબો, અડી ટગરે, આંખો ખેંચી પસાર થઈ જતી મોટરને જોતો હોમી ઉભો રહી ગયો. તેની આંખે અંધારા આવી ગયા. ગરીબ ખીચારો હોમી ! બેચેન જીવ હતો ત્યાં આવો દેખાવ જોઈ તેની મનની સ્થાંતિ બદલાઈ ગઈ. તેની શરીર શક્તિ કમી થતી હોય એમ તેને લાગ્યું. રસ્તાની 'બાળુનું' એક ઝાડ પકડી એક બે પળ તે ઉભો રહી ગયો.

“આપધાત,” તે જવાન બડબડ્યો, “આપધાત ! નહીં, નહીં, ખુદાનો ગુનેહગાર હું નહીં થાવું. તે કાગતારે આપેલી જીંદગીના નાશ મારેથી નહીં થાય.”

કોઈક પચાસમાં નીરાસ થયેલાં માનવીને, કાપવા કાઢેલા બકરાને, મરણ જીવનની વચ્ચે ડાલા ખાતાં આદમીને કેટલું દુઃખ થાય છે એ કોણ જાણે છે ?

તુટેલે દોલે, આંખમાં આંસુ, ભેગમાં હાનરો વીચારો સાથે લથડતે પગેલે. એક શગખી માફક, પોતાને ઘેર જઈ આધા, પીધા વગર મૂઈ ગયો.

અનેક રોગની જીવન ધારા ! એકજ દવા !!

મોઠા, ઉલ્લો, ચાંદ, સરદી, મુળ, અગળાઈ, દમ, શ્વાસ ખાસી, હાથ, પગ, માથું તથા બદનના દુઃખોવા, દાંત-દાઢની પીડા, સંધીવા, દરેક જાતના તાવ, પાણી વીંધાર, જેરી ડંખ પ્રમેહ, પ્રફર, બચાજી, ખાંસી મોઠાની તથા ખાળમોઠાની ગર્જા, બાચડ, માડડની પીડા, મત્યાદી અનેક રોગની ખાત્રી-પુર્વક એકજ દવા.

કી. મોટી બા. રૂ. ૧૫૫, અડધી બા. રૂ. ૧૫, નાની બા. રૂ. ૧૫૫.

શક્તી અમૃત ગુટીકા !! સૌથી સરસ !!

વીર્ય વીકારનાં નુકામ દરેક જાડમળથી દર ખરી બદન તાકાદથી બરપુર અને પ્રકાશિત થાય છે. નીસ્તેજ ચહેરાને કાલીવાન અને આનંદી બનાવે છે. મગજની કમજોરી, બદનનાં દુઃખોવા, માંદગી પછીની નબળાઈ, અડચી, અપચો, ઇ. અનેક પ્રકારની નબળાઈઓ દર કરી નસોની ગીથીલતા દુર કરે છે. દરેક દત્તમાં એક રસોળા ગુણ આપે છે. કી. ઉર ટીકડીઓના ટયુબના રૂ. ૨) દરેક દવાનું ટપાવ બચાવ જીવન, રજીસ્ટર્ડ ટ્રેડમાર્ક “જેનસ” નં. ૩૦૨ જોઈને ખરીદ કરવું. પાકેટ પંચામ મફત.

દરેક ટેકાણે નામીયા કેમીસ્ટોન ત્યાં વેચાય છે.

જે. એન. શેઠના, નડીયાદ.

પ્રકરણ—૭ મું.

નેત નેતામાં એક અઠવાડીયું નીકળી ગયું. મંચેરશાહ આવી પહેલી મુસીબતથી પોતાના રૂમમાં કંઈક વખત રડતાં દેખાતાં હતાં.

તેવણે જોયું કે મેહેરાને છકેલ બનાવવામાં અલુગબૂતા આડકતરી રીતે પોતેજ મુખ્ય ભાગ ભજવ્યા હતા, જેના પરીણામે ધર્મની, કોમની, તોખમની કીર્તીને નીચું વેળાવું થયું હતું.

ધરથી આહેર જવાનું તંવણે બંધ કરી નાખ્યું હતું. આખો દીવસ પોતાના રૂમમાં બેસી રહેતા અને વીચારમાં નેતીચારમાં ઉંઘ એવળુંને છોડી ગઈ હતી. કોઈ વખત દીવાના આદમી પેંઠે છોડાઈ પડતા ખટપટ કરતાં અને છેવટે નહી ખમાય એવું દુઃખથી કંટાળી તવણુ એક બચ્ચાં મીસાલ રડી પણ પડતાં.

“મુજી મારટીનનું ગળું દાખી દેવું,” એક મહવારે મંચેરશાહ પોતાના મનમાં બચડવા લાગ્યાં, “એ છોકરીને નામચા ખોસાવવી કે આંખથી જેવી એ પાપ છે.” હું છાત્રું છું કે હું એક બદમાસ હાંત અને એવા પાપીએને ગંધાવી માગી નાંખવાની શક્તિ મારામાં હોત. શયતાન, ચંડાળ મારટીન, ખુદનેા હર નહી તે આત્મા કમ જન્મયા હ બીજનાં પાક મજહબને ખેમગત લગાડવું એ કયાં વમનું કરમાન છે ?

“અહા, બસ, બસ એ તો એજ. મારેથી નહી ખમાત,” મંચેરશાહ ઘેલા શખસ માફક બખાસી ઉઠયા, “મારું અંતઃકરણ કહે છે કે હું બાપ નથી. મેં મારાં કંઈકની કાતજ ન પ્રાપ્તી. માર જીવનું એ મારે માથે બોજે છે, દુન્યાને માથે પાપ છે.”

તેવણે જટ એક કખાદમાંથી નાની કાચની ખાટલી કાઢી જેની પર ‘મેહેર—ફક્ત લગાડવા માટે’ લખાયું હતું.

“ચાર ટીપાં, થોડાક પાણીમાં” હાથમાં ખાટલી પકડી તેવણુ ખુબ મોટેથી હચ્ચા, “પછી ખેલ ખતમ અને આ પાપી જઘાન.....”

તેવણુ આગળ બોલે તે અગાઉ મેરનેા નોકર “બહારથી ટપાલમાં આવેલો એક પત્ર લઈ આવ્યો.

“શેઠ,” રામાએ રૂમમાં દાખલ થતાં ખુબ પાડી અને મંચેરશાહને હાથમાં ખાટલી પકડી ઉઠેલા જોઈ તે ચમકેા.

“શેઠ,” તે નોકરે પાછી જીમ પાડી, આ તમારો કાગળ આવ્યો છે કાગળ.”

“એ ચકરમ આદમી, મારા એ રડામાં એકાએક કેમ આવ્યો. ચાલ નીકળ અહીંથી,” મંચેરશાહે એક છલંગ મારી રામાને મારવા જતાં હોય તેમ આંગ પર ધસી જઈ બેઠા.

રામો, શંકના ચેનચાલા જોઈ ગભરાઈ ગયો. તે બોલાં, ભલાં નોકરને શેઠ પર આવેલી આફત માલમ હતી. મંચેરશાહના હાથમાં ખાટલી જોઈ તેજ વખતે તે સમજી ગયો, કે શું ભયંકરતા છે. એકાદ મીનીટ તેણે તેવણનું મોંડ જોયા કયું. પછી એકદમ લગોલગ થઈ જઈ તેવણના હાથમાંથી પેલી જંહેરની ખાટલી છીનવી લઈ ખારીએ ફેંકી દીધી અને મંચેરશાહ તેને અટકાવે કે વધું ગુસ્સે થાય તે અગાઉ પેલું લાવેલું કાગળ ત્યાં ટેવલ પર ફેંકીને નાસી ગયો. અંતની ઘડીએ મંચેરશાહનો જીવ બચાવવા ખુદ ખુદજોઈ ગયા તેમના વકાદાર જીના નોકરને ત્યાં આવવાનો મંજૂર ઉભો કીધો, અને તેવણ આપઘાત કરતા બચી ગયા. અને તે નોકર ચાલી ગયા પછી તેને જોઈ ગમે તે ગાળો ભાંડી કંઈક ચટકીને ઠાકા અને પેલું કાગળ વંતયું.

માંચેરાન તા. ૧૨-૯-૪૩.

વહાલા રેડી અને મન્નમા,

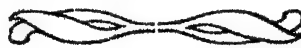
આશા રાખું છું કે તમ લોક ગ્રામી તંદુરસ્તીમાં હશે. તમને તાર મોકલ્યા પછી છું મારા વહાલા મારડીનની પનાહમાં, તેના લખણ પૈસાના પ્રતાપ છું ઘણીજ સુખી ને જીજીજીશાલ છેલ્લે. મારી મુકેલી દુર થઈ ગઈ છે હાલમાં અમ ગામગામ ફરીએ અને સુખી જીંદગી જીવરીએ છીએ. ધસાથી કેટલું બધું સુખ મળેછ તે હવે હું સમજું છું. આપણા ધરના કરતાં છું ઘણી મોજમતલમાં ફરેછ. તમે કાંઈ મારી રીકર કરતા ના અને તમે મને તમારી સારી દુવા આપોત મારા મારડીન ખરેખરે એક ‘નાબલ’ આદમી છે, મને જો જોઈએ તે હાજર કરવામાં અને મને સુખી તિવામાં હરેક કાળજી રાખે છે. મને કાળજી લખતા ના, કારણ અમે ગામગામ ફરીએ છીએ અને કોઈપણ ચોરસ મુકામે રહેતા નથી.

તમારી બંદી, મેહેરા મારડીન.

“ દુઃખ પર હાલમ, ” પત્ર વાંચ્યા પછી મંચેરશાહ માથે હાથને ।

ટેકા આપી થોડાક વાર વીચાર સાંપડેલા લીન પાછા ગયા. તેવજે ધીમેથી પોતાનું માથું ઊંચક્યું અને સામે ટેબલ પર પડેલી તેવજીની એક વખતની માનીતી દીકરી મેહેરાનાં ફોટા પર નજર પડી. તુરંતજ તેવજે ત્યાંથી પોતાનું માથું ફેરવી નાખ્યું અને ઝડપડવા લાગા.

“આજથી હું બૂલીશ, હું સમજાશ કે મારી કોઈ દીકરી નહીં હતી. આજથી ઘેરની બહાર જઈશ, દોસ્તોને મળીશ. ભક્તિ, વિશ્વાસ અને ધીરજનું વર્ગગી મહીશ. દુન્યા બંધ જગતમાં જે કાલે તે બોલે, હું દરકાર નહીં કરશ. આજથી કોઈની દરકાર નથી કરતો, બસ.....”

પ્રકરણ—૮ મું.

ખાઈ, પી, મગ્નહ, મસ્તી કરી ગામ ગામ ફરવું ડોળાને નહીં ગમે ? અતી ગેલ ગમતમાં મારટીન અને મેહેરા હાંદના જેવા લાયક સ્થળોમાં ફરી ગયાં હતાં. તેઓ પુના, આગ્રા, દીલ્હી, કેશનગર વગેરે સુંદર જગ્યાએ મુલાકાત લઈ આવ્યા હતા. મેહેરા માનટીનને ઘણું સમજાવતી પણ મારટીન કલકત્તે જવા ના પાડતો. તે હંડ જાવે જવાય આપતો કે કલકત્તામાં શું બન્યું.

ઘણાક ગામો અને શહેરોની હવા ખાઈ તેઓ માથેગાનાં એક ધપધપીઆ હોટલમાં આવી બિતરયા. તેઓ એક મહીનો માથેગાનાં રહેવાનાં ઈંગ્લેન્ડ કરતાં કારણ માથેગાન બંને જવાનાંને સાડાં દીક માલમ પડ્યું.

“ડીયર મી. આપણે કેટલા સુખી છીએ. ખુદાનો મોટો ઉપકાર,” હોટલમાં નવરા પડતાં મેહેરા મારટીનનાં સુંદર ઝૂલકા કાથમાં લઈ ગલ કરતી બોલી.

“ખુદાનો ઉપકાર ને અપકાર એવી ‘ડરટી’ વાત તારે નહીં કરતી બેઠકે. પેસા હોય તે બધાં સુખી રહે.”

“જ્યારે હોય ત્યારે પેસાને તું તારો ‘ગોડ’ સમજેય,” મેહેરા જેણી મારટીનની શીલસુરીથી ફફડતી છનકાથી બોલી પડી.

“તું જે કહેય તે સઘળી વાત ખરી અને મારી જુડી, મેહેર,” તે

પહેલેજી જવાન કંઈક હેડા વીચારમાં પડી બોલ્યો. કેટલાક એવા બી નામચીન આદમીઓ છે જેઓ પૈસા મળે તો છવતાં કબરમાં પહેાંચી જવાનું પણ કામ કરે. દૈવતનો ધુંગર દાખવે તો દરીયામાં કુબી મરવાળી તૈયાર છે એવા પણ ચક્રમ આ દુન્યામાં હસ્તી ધરાવે છે, અને મારટીન વધુ બોલે યા મેહુરા કોઈક સવાલ કરે તે આગમ્ય હોટલના એક નોકરે આવી જણાવ્યું. “શેઠ ગરમ પાણી તૈયાર છે. સ્નાન કરવા જવો.” મારટીન સાંથી નીકલી ગયા અને મેહુરા એખલી પડી.

“શું હોશે કે મારો મારટીન કલકતે જવા ના કહે છે,” મેહુરા મનસે પટપટી, “એ કહેય કે કલકતામાં કોઈ ચીજ જોવાની છેજ નહીં! એ પૈસામાંજ સુખ સમજે છે પ્યાર, મહેાળતની રાત મારી સાથે મુદ્દલ કરેાજ નથી.”

“પૈસા કાળને ગમતા નથી,” તેણી એક સોદા ઉપર પડી બોલી, “મારોજ દાખલે લેવા જવો છે. એના પૈસા પર હું એની ધણીયાળી થઈ, પૈસા ખાતર મારા માખાપથી અળગી થઈ, ધર્મ તણ બેરી.”

મારટીન નાહી ઘાઈ ત્યાં આવ્યા.

“કેમ શું વીચારમાં છે?”

“વિચાર તો કોઈ નહીં. પણ મને કલકતા જોવા ગમેય ત્યાં ક્યારે ચાલશે?”

“કલકતે?” મારટીને કુમલાયેલા ચહેરો કરી કહ્યું, “અરે ગાંડી છોકરી, તારે માટે હું ખાસ કલકતાના ન્યુસપેપર લાવું છું કે તું વાંચે અને જાણે કે ત્યાં શું ખાના ખરાબી ચાલી રહી છે. ત્યાં તું શું જોવાની ઈચ્છા રાખે છે? મરેલાં મુન્દા, વાસ મારતાં અહીં ત્યાં પડેલા જનવરના હાડપીંજર, જ્યાં જોવ ત્યાં તવગાટ, ભુખા આદમીની એક ટુકડા રોટી માટે જનવરો સાથે ખેંચતાળું, કૂતરાના ભયનીત, ભશવાના અવાજો અને એવાજ ભયંકર દેખાવો બોલ ડીયર, આ જોવા લાયક (!) ચીજો જોવા તું આતુર છે?”

મેહુરા એક મીનીટ દીગમુદ બેમી રહી.

મારટીને કેટલીક મશકેરી કરી, જરાક મોટેથી હસી, તેણીને સોદા પરથી ઉઠાડી, બગલમાં હાથ લઈ બહાર ફરવા નીકળી પડ્યો.

બપોરનાં જમવા માટે આખા હોટલના બધાં પેસેનજરો એક

કુસાદે ડાઈનીય હોલમાં એક એક ગંભીર ટેબલ અમળ ગોઠવાઈ ગયા. તે હોટલના માલિકે, સ્ત્રી પેસેનજરોની સગવડ માટે તેઓની સેવામાં સ્ત્રી નોકરો પણ રાખી હતી, જેમાં એક નોકરડી પોતાની ગંભીર, વિવેકી સેવાથી સઘળાનું ધ્યાન ખેંચતી હતી. તેણીનું નામ 'ડેઝી' હતું અને તેણીના સારાં સ્વભાવને કારણે વખાણનું હતું.

ખાણું લગભગ ખલાસ થવા આવ્યું હતું. લેડીવેટર 'ડેઝી' ટેબલ પર ખેંચવાની સગવડ પુછતી પુછતી છેક માર્ટીનની લગોલગ આવી પુગી અને તેણી માર્ટીનને જોઈ ખે પગલાં પાછળ હડી ગઈ !” એ તો મારો વ્રાહ્મિ છે ? એ આ જગ્યાએ છે એમ મને માલમ નહીં ?” તેણી ભયથી ધ્રુજતી ધીમથી પટપટી અને પોતાની પ્રેપુરી ખાતરી કરવા તેને જોડા પાછી તેની ખુન્માં આગળથી પન્નાર થઈ ગઈ પણ તેણીને કોઈકે ગઈ ગુજરી યા ગમ યાદ આવવાથી, ભય યા ભય કર બનાવની યાદ થતાં, તેણીનું શરીર ધ્રુજી ઉઠ્યું, શરીર ખીચારી 'ડેઝી'ની આંખ અંધારા આવી ગયા અને એક ઘડાકા સાથે તેણી માર્ટીનની ખુન્સીથી ત્રણ કે ચાર પુટને છોટે જમીન પર પછડાઈ બેભાન બની ગઈ.

સઘળાં જોયા ટેબલ પર હતા તેઓનું ધ્યાન પાછળ ગયું અને માર્ટીનની નજર જ્યારે 'ડેઝી' પર પડી ત્યારે તે ચમક્યો. બધાંની દોડ-ધામનો લાભ લઈ તે પોતાનાં રૂમમાં ચાલી ગયા અને એક ખુન્સી પર ફસડાઈ પડી, માથે હાથ દઈ ખીચારમાં ખેરા. તે બાળતો હતો કે મહેન જોણી સારવારમાં રોકાઈ ગઈય તેણી તુરંતજ પાછી કરવાની નથી.

“માથા દાર,” તે હેબત ખાઈ પટપટયો, “એ કોઈજ નહીં પણ મારી પગેલી હકદાર 'ડેઝી' છે. આ હોટલમાં 'ડેઝી' નામ ધારણ કરી નોકરી કરતી દેખું ? જોણીથી હું દુઃખ નારા માંગતા, જોણીને લાંબે કલકત્તા નહીં જતા તેણી મારી આંખની સામેજ ?”

“એની કાકા ખીસાડી જંગી આંખ મને ધાન્તીથી મારી નાખશે. એના બેસેલા બાપ માનાં કાનમાં ગળગણાય,” તે વધુ બકાવત.

“તું દુન્યાને પેસે પા... ના, ઘાટકો વ્રાહ્મિ, હું ખુન્ થઈ નારી સામે આવી ખડી થઈશ.”

“તે જ એવું બોલી હતી તે તેને વચન પાળ્યું,” તે દાંત કચકચાવી બોલ્યા, “કીક છે તં મને ખીજાણેયો પણ એક દાવ હજુત અજમાવી બેઠઈશ.”

તે ડેટલોક વખત પોતાની બંને આખા બાંધ કરી બેસી રહ્યો.
જ્યારે મેહેરા તે રમમાં દાખલ થઈ ત્યારેજ તે ખ્યાલમાંથી ખીદાર થયો.

“ગરીબ બીચારી,” મેહેરા મારટીન પાસે બેસતાં બોલી, “કાઈકે છુપાં ગમથી હેરાન થાય છે. એક બોલ ખુલાસો કરતી નથી.”

“તું આટલો વખત ત્યાંજ હતી કે?” મારટીને દયા આના હોય એવી ઢોપે પુછ્યું.

“હો હીયર, બીચારીની માવજત કોંધી તેમાં શું થયું? આ હોટલમાં ઉતરેલા અધાં ઈતર ત્યાકના હાલમાં છે. કાઈ જાંખીને જંતુ નથી કે કાઈ બીચારીને માટે પુછતુ બી નથી.”

તેઓ થોડીક વધુ વાતચીત કરી ડેટલોક વખત આરામ લઈ સાંજે કંપા નીકળી પડ્યા. અને કરીને આવતાં મારટીને મેહેરાને કહ્યું, “મેહેરા આજે ગતના રૂ જરમવાનો નથી. તું એખલીજ જમી લેજ.”

ગતના મેહેરા જરમણ લેઈ આવ્યા પછી તેઓ બાગમાં ગપામપા મારવા બેઠા અને સુવાના વખતે તેઓ પોતાનાં બીજાના પર જઈ પડ્યા.

મેહેરા આખા દીવસની થાંકેલી હોવાથી ખુબ લિધમાં પડી જ્યારે મારટીન હાનરો વીચાર કરી થાકી ગયેલા હોવાથી તે ઉંઘી ચકમાં નહી. તના બેગમાં પેલી વેટરનાજ વીચારો આવ્યા કોંધા.

“કેમ જના લેવો? માર્ટીને ‘રાઈ’ તું...કરી નાખું કે પીડા પતે? શું આવ ચકન્મ ખુબસરત નાગળને અહીંજ કપરમાં દાટો દેવું કે એક મુમીખત કમ થાય?”

આખરે એક વીચાર તેના મગજમાં બધબેગતો જાગે સહેલાં જાગે. “પાછળથી જોઈ લેવરા. જાણ માન કાથમાં છે.” તેના બેગમાંથી એક ખ્યાલ પચાર થઈ ગયા.

મારટીન ધડકતી હાર્તાએ બીજાનાં પચ્ચી પીમેથી ઉઠતા. તેની ખાતરી થઈ કે તપ્પી લિધો રહી હતી. ત આખતથી દગરા પગલે જ્યા પોતાનાં ડગલો મુક્યા હતા ત્યાં ગયા. તને ડગવાના ખીસામાંથી એક નાની બેટરી કાઢી. બેટરી બજાવાની, તેને ત બેટરીના પ્રકાશની મદદથી બીજા બીચારામાંથી એક નાની પાકેટ ડાયરી કાઢી અને ઝડપથી તે ડાયરીમાં ફક્ત ત્રણ કે ચાર લાઇન લખી કાઢી.

બીજી સહવારે ડેટલોક વાત પછી મારટીને તારીખ જળખવા માંચી.

“વીસમી તારીખ,” મેહેરાએ જવાબ આપ્યો.

“વીસમી—વીસમી !” અજબ થયાના અને વીચારમાં લીન થયાનાં ખોટાં ચાલ કરી બાહી પડ્યો, “મેહેર, મેહેર, જન માગં ડગલામાંથી પોકેટ ડાયરી લાવ.”

મેહેરા તુરતજ ડગલામાંથી ડાયરી લાવી માગ્ટીનની મંદન આસપાસ વહાલથી બંને હાથો વીટાળી તેની ખુમ્મીના હાથા પર બેસી.

“મેં સજ્જ થાપ ખાધી,” મેહેર, આજં વીસમી તારીખ અને મારી ડાયરીમાં તેવીસ તારીખ માટે નોંધ છે. જન વાચ.” મેહેરાને ત ડાયરી આપી ખાટ્યો.

“તારીખ તેવીસ, મુંબઈ એડવોકેટ આલવીનને મળવાનું એજ છેલ્લો દિવસ,” મેહેરાએ વાચ્યુ.

“એ એડવોકેટ આલવીન કાણ છે ?”

“એ આલવીન એડવોકેટ મારી એમેટનો તરીકે કરતા હતા અને તેવીસમી પછી કોઈપણ દિવસે એ પોતાને દેશ ઉપડી જશે એના હાથમાંથી સઘળા કારોબાર મારે લેવો જોઈએ.”

વાંચક, તેને જણાયું હશે કે માર્ટીને રાત્રે પોતાની પોકેટ ડાયરીમાં લખેલી ત્રણ કે ચાર લાઈન શું હતી? માથેગળથી, ‘રેઝી’ વા ‘રેઝી’ના આખ આગળથી દુર છટકી જવાનો માગ્ટીનનો સાદો પ્તિવાન હતા. પોતાના પીસાચી કર્મો છુપાવવા એક વધુ ચાન્સ તેને લાંબો હતા. તે જુન્યાએ ખુબ ધાંધલ કરી નાખી. તેને મેહેરાને જણાવ્યું કે તેણીએ માથેગળ રહેવું અને તે પોતાનાં જરૂરી કામકાજમાંથી પરવારી પાછો આવશે મગજ પ્યાર થેલી મેહેરાએ એકલુ રહેવા ના પાડ્યું અને છેવટે તેઓ મુંબઈ ચાલી આવી પોતાના ઘેરમાં ઉકાળે પડ્યા.

પ્રકરણ—૯ મું.

જાત જાતામાં મેહેરાના લગ્નને ત્રણ મહીના નીકળી ગયા. હોમી ખરાસ બે મહીના ગમમાં ગુગસ થઈ ફરયા કીધો. તેના જીવને ક્યાં ખી એન પડતી નહી. પણ આરતે ધીરે મેહેરાની નાલાયક ચાલ તે બુલવાની કાશેશ કરતો રહ્યો. હોમીનો દોસ્ત કેડી સારી રીતે હોમીને સમ્બારે.

આપતો, કેટલીક વખત હોમી એખલો પડતો ત્યારે તે દુઃખી થાદ, તેની પાક પવિત્ર મહોખત અને મેહેરા તરફથી લાગણી તેને રડાવતી પશુ હતી.

એક સહવારે ઉઠ્યા પછી પોતાની માતાને કહ્યું.

“માયજી મેં એક સ્વપ્નના નેયોચ કે જાણે હું એક પહાડની નીચે ઉભેલો છું. પહાડ ધણેજ ઉંચા હતા ત્યાં એક આરત ઉપર ચઢી જઈ હસવા લાગી. હરતાં તેણીએ સમતાલપાણું ખોલી દીધું અને તેણી હવામાં ઉલટી સુલટી ગયડની નીચે જમીન પર આવી અને કોઈક ખુદાઈ બસારતથી મેં મારાં હાથો પહેળા કરી તે હડીલી, કમઅકલ આરતને હાથોમાં ઝાલી લીધી અને તેણીને મહેરા જતાંજ મારેથી ‘આ મેહેરા’ ખોલી જવાયું અને પછી સ્વપ્નનામાંથી હું બેદાર થઈ ગયાં.

“તો સમજ દીકરા હોમા, જ્યાં છે ત્યાં આવું કંઈ બનશે કે તારી માસીની દીકરી મેહેરા છેવટે તારીજ થશે.” જરખાઈએ સ્વપ્નનાની તાસીર કહી દીધી.

પ્રકરણ—૧૦ મું.

આપણે છેલ્લે જોઈ ગયા કે મારટીન મેહેરા સાથે માથેરાનથી મુંબઈ ચાલી આવ્યાં. મુંબઈ આવ્યા પછી દીવસનાં મોટા ભાગ મારટીન પોતાનાં ખાનગી કામમાં એખલો ખસી રહેતો અને મેહેરાને ઉડાવતો કે જરૂરી કામકાજ કરવામાં મશગુલ થતું. તે પક્કો ઉઠાવગીર દીવસમાં એકાદ વખત બંગલો છોડી બહાર જઈ આવતો અને એડવોકેટને મળવા જતું છે એમ જાણાવતો. ત્રણ ચાર દીવસ એજ રીતે ચાલ્યું મગર ધીમે ધીમે મારટીનના હાવભાવ બુદ્ધિ થતાં ગયા. તે પોતાનાં કામમાં એખલો પડતા બગડતો, ગુરસે થતાં એખલો એખલો તરેહવાર સવાલ જવાબ કરતો, દારૂ પીતો અને આ સધળી હીલચાલ મેહેરાના જવામાં આવી હતી. તેણી મુદ્દલ સમજી શકી નહીં કે મારટીન શું કામ અરધો દીવાનો થઈ ગયો. તેણીએ મારટીનને બોલતાં સમજ્યો હતો કે ‘એ વગર તેડેલું મહેમાન અહીં નહીં આવે તો સાફ’. આજે ‘નરવસ’ કેમ થાયું. જે હાથોએ હમરો બદમાસી કીધી તે હાથો ધુજેય કેમ ? મારી પહેલી વાર્ષિક રોઝીની કાલી આંખોમાં કેટલું જલ્દું છે ?

હવે મારટીન મેહેરાને જણાવ્યા વગરજ, બહાર નીકળી જતો અને જ્યારે તે ધરે પાછો ફરતો ત્યારે મેહેરા અજાણ થતી તેને નીહાળતી. તે દારૂ પી ખુબ ચીકાર થઈ જતો અને અરધી બેલાન અવસ્થામાં જે ગમે તે બકી જતો.

“મારટીન, તેં આજે કેટલો દારૂ પીધોય. તું ચાલી પણ નથી શકતો,” મેહેરા તે શગબી શયતાનને હીમત કરી પુછવા લાગી.

“હટ, કોણ કહેય મેં દારૂ પીધો,” મારટીને ખીસામાંથી એક વાઈનની બાટલી ટેબલ પર મુકતા કહ્યું, “એ તો સખ દુઃખનો સાથી છે.”

“મારટીન ડાહ્યા પુરૂષો એમ નહીં કરે દારૂ પી પાયમાલ થવાનાં દાખલા કાંઈ કમતી મળેય.”

“એ છોકરી કટકટ શું લગાવીય. ચાલ નીકલ અહીંથી ચલા આઆવ,” તેને લથડતે પગે એક જંગલી જંગાવર માકલ તેણીનો લાથ થકડી રમતી બહાર કાઢી, બાનલુ બંધ કરી દાખું.

એક સહવારે મારટીન છ વાગામાં ઘેરની બહાર નીકળી ગયો અને મેહેરાની અજાણ્યથી વચ્ચે નવ વાગે પાછો ફર્યો. મેહેરા ગાલ થઈ કે મારટીન પોતાની ખગાળ વર્તણૂક માટે પસ્તાવો કરી સુધનવાળી ગદ્દ પર આવશે અને તેથીજ તે ધરે પાછો ફર્યો હશે. તેણી મારટીનને મત્તાસમા વાઈન નાખતાં બેઠાં તે ખુરસી પર બેસી ગઈ. તેણીએ મકકમ વિચાર કીધો કે ધણીને સલાહતા બે બાંધ કહી દેરા.

“મારટીન ડીયર, એડવોકેટ આવવીનને મળ્યો કે ?” તેણીએ ધીમેથી વાત શરૂ કીધી.

“આવવાન ગયો જહાનમમાં,” તેને ટેબલ પર વાઈનની બાટલી મુકતા ગુરસામાં કહ્યું, “હું કામમાં છું, અહીંથી ચાલી જા.”

“લવ, તારાં કામકાજમાં મારી ગદ્દ કેમ નહીં લેતા ? તું દારૂ પીવાનો કમતી કર.”

“તાની મદદની મને જરૂર નથી. મને આજ બાટલીની જરૂર છે,” તેને બાટલીથી વાઈન પીતાં જણાવ્યું.

“મારટીન, આજે મારી સાથે તું રૂડ થાયય,” મેહેરાએ નરમ હપકો આપ્યા.

“મેં તને હોકમ કીધો ચાલી જા,” મગજે દારૂની ધુધ ચઢતાં તે સીંહ માફક બરાડી ઉઠ્યો.

હંમેશની શાંત અને નરમ સ્વભાવની મેહેરા એક તડાકે ખુરસી પરથી ઉઠી. તેણીના શરીરમાં કયાની હચ લોહી વહી રહ્યું હતું.

તેણી માર્ટીનની નજીક જઈ દમામથી પોકારી ઉઠી, “હું તારી હકદાર ધણીયાણી છું. તારી હરેક ખાનગી વાતો જાણવા અને તેને મદદ કરવાનો મારો હક્ક છે.”

“મારી ખાનગી વાતો જાણવા મંજિર છે આ વચ્ચેર છોકરો,” માર્ટીન બચબીત દારૂ કની બોલ્યા, “હું એક બદમાશ બાદમાં છું. મારા સુદન પોતાક અને મહેરા બહારથી મન ખુનસનત દેખાડે છે. મારું અંતઃકરણ પાપથી ભરેલું છે. બ્યારે તું સાબળવા માગતો તો સમજ કે મેં કદાચ તારાજ કીધો છે. કદાચ પોતાની ગીલકત મારી બદમાશી અને ચાલ્યાશથી ગુમારી છે. કદલાકા પોતાનો હીનાગ પતાવરા આ દુન્યા છાડી પેલી દુન્યામાં ચાલી ગયા છે. અને તું પણ મારે લીધે. તારો ધર્મ ને માન્યતા છાડ્યા છે. આ જે માનો મીલકત છે, વેચીને તે લોહીથી ખરડાયેલી છે, પાપથી નેપવેલી છે.”

“માનની એવી મશકતી ના કર,” તેણી પોતાના ઝુલફા સરખા કરી ખુરસી પર બેઠા પેલી બોલી.

“મારી જીવનની ખાનગી વાત કરવાનો આજે મોઢા ફીક છે. સાબળી એ મારી બુન્યાઈ બરામર સમજાવે,” ત વધુ દાડ પી બોલ્યો.

“નહી, નહી નાન્ટીન, મારા લડ, ગમે તો તું છે પણ મને તું ખાગે છે તું મારો ધણી છે. હું તારો હકદાર ધણીયાણી છું. આપણા રાસાન દુખી ના કર,” તેણીએ પોતાની નાજુક વાગળી જણાવી.

“હિતાવળી ના થા, સસાન તો એક સોન્ટી છે. ખવાયું રહે અને એક હરે. તું મારો હકદાર ધણીયાણા નથી,” માર્ટીન છેલ્લું વાક્ય કીમેથી, ખુલ્લા આંજરે, ધુજનતા હોથે બોલ્યો.

પાઈ આસામી આગળ એકાએક બાગ પડેલા ધડાડા થાય ને ચમકી ઉઠે તેમ મેહેરા ચમકી. તેણીએ પોતાનું માથું હાથથી પકડી માર્ટીન સામે ડોળા ફાડી બેસ્યું. તેણીને ખાતરો થઈ કે માર્ટીને સત્ક હકીકત દારૂની જુએમાં કહી હતી.

“ હું તારી હકદાર ધણીઆણી નથી ?”

“ નહી, ” તે ખવીસ પોકારી ઉઠ્યો, “ તું મારી હકદાર ધણીઆણી નથી. મેં તને ફસાવી છે. સાંભળ કે આપણા લગન એક ખોટા કારસ હતો. મારું ખડું નામ ખાઉન છે. હું ખોટાં નામે આ શહેરમાં આવી, તારી સાથે દગો કરી તારી સાથે પરણ્યો. જે પળનાં દીવાના આકર્ષથી અને ખોટા દોંગથી હું તારો ખાવીદ થયો. તારી ખુબસુરતીથી લલચાઈ. મારી આંખ આગળ રાખવા મેં તને મારી દીલરૂખા બનાવી મારી હવસી મહોબતની બળમા શીકાર બનાવી. ખરી રીત તપાસતાં મેં તારી સાથે લગન કીધાજ નથા અને તને ધર્મથી બે ધર્મ કીધાજ નથી. તું મારી સાથના લગન કરી પુરવાર કરી શકશે નહી અને એવી કોશિષ કરશે તો હું કુનાર નથી. એ બધું છતાં, તને દર મહીને થોડાક રૂપીયા તારાં ખરચ માટે તને મળશે, અને આ કંગાળ ઓરત, હવે તું જમ બને તેમ જલદી આ ઘેર છોડી ચાલી જા.”

તાજુખી, ગુચવળ, ગભરાટ અને ગુસ્સાથી દીવાની થઈ મેહેરા દયકા ખાતાં મારગીનના પગ આગળ ફસડાઈ પડી બોલી, “મારગીન એવો ઘાતકી ના થા.”

“ઘાતકી અને સખત હું નથી થતો. મારી કંપનીખી મે વેચી નાખી. જુગારમાં ધૂમ ગુમાવી ખેડા અને તુંને અહીંથી જતુજ પડેલ કાગળ કે આજથી ઘેરનું કામ કરનારા નોકરોની ખી મેં રગ આપી છે આ બંગલાની નીકાલ કરી નાખુ.” તે જહેજ કંઠા પડતા બોલ્યા, “અહીં જહેવસ તો મારી પહેલી ખરી પેલી ડાકળ ‘રોઝી’ સતાવશે.”

“તેણી કદાચ મરી ગઈ હોશે યા તારા છુપા નામને આખખતીજ નહી હોશે.” મેહેરા દયકાથી બોલી પડી

“મરી ગઈ હોશે !” મારગીને ભાય પર ફસડાઈ પડેલી મેહેરા તરફ કરી કહ્યું, “મેં તેણીને જીવતી જગતી જોઈ છે અને તેખી સાત દીવસ આગળ.”

“કયાં જોઈ ? કયારે જોઈ ?” મેહેરાએ નીસાસા નાખી પુછ્યું.

ખંડાલા—૩ રૂમ કોટેજ, કંપાઉડ સાથે (ભાડુ રૂ. ૪૫) કીમત રૂ. ૪૫૦૦) બીજુ ૪ રૂમ પાહડી ખુશનુમાં શીમેરી, મેનરોડ કોટેજ ભાડુ રૂ. ૫૦) કીમત ૧૨૦૦૦) વધુ વીગત—“ V ” C/o “ફેવરીટ”માં લખા.

“મેહેરાનના હોટલમાં જેણી ‘ડેઝી’ નોકરડી હતી તેણી ‘રોઝી’ મારી ખરી થયેલી હતી.”

મેહેરાને તે હોટલમાં બનેલા ખનાવ યાદ આવ્યા. તેણી દીગમૂઠ બેસી રહી જ્યારે માર્ટીનને બોલવાનો ચાન્સ મળ્યો.

“મેહેરા, તેં મારી સઘળી ખાનગી વાત સમજી. લે આવ નોટનો બંડલ પહેલો હતો,” માયા મેહેરાની ખતાવવાનો ડોળ કરી તે મુજબ પોતાની પાકીટમાંથી નોટનું બંડલ કાઢી મેહેરા તરફ હાથ લંબાવ્યો.

થોડીક પળ તેણી તે બદલાર બાજુગરને ઓછી ટગરે બેતીજ રહી. પછી તેણી એકાએક મોટેથી હસી તે નોટોનું બંડલ હાથમાં લઈ નોટો ગણી બેઠા. “થેંકયુ માર્ટીન,” તેણી વધુ હસી અને પછી એક બડકેલી બીલાડી માફક નોટોના ટુકડા ટુકડા કરી નાંખી માર્ટીનના મોઢ પગ ફેંકી બોલી ઉઠી, “મારી આખરની લુન્ટ ચલાવનાર, ઓરતને રમકડું સમજનાર, નીચ કુતરા, આ કાગળના ટુકડાથી મારી કીંમત કંઈ છે ?”

“હું નીચ બેવફા કુતરો,” તેને ખુની માફક ડોળા કાઢી કહ્યું, “હું બેવફા થયાજ ત્યારે તું તારા માય બાપનો આશરો છોડી વકાદાન થઈય કે ?”

તેણીની ધીરજ રહી નહીં. હીમત કામ ન આવી. આખર કરે તેણી સ્ત્રી હતી. અને તેણી ગડી પડી. ફુસ્કે ફુસ્કે રડવા લાગી. તેણીને ગડતી બેઠાં નક્ટ માર્ટીને ધામેથી પતાવતા અવાજે તેને કહ્યું, “મેહેરા, તને હું હરેક મહીને ખચ સાડે રૂપીઆ પહેંચાડીશ અને મારાં મરણ પછી મારી મીલકતનો ભાગ તને મળે એમ ગોઠવણ કરીશ.”

આગ લાગે તારી મીલકત પર અને પૈસા પર,” તેણી નીચી ડોકે કહી ઉઠી અને હરણી માફક તે રૂમ છોડી પોતાનાં રૂમમાં ચાલી ગઈ.

માર્ટીન તેણીના જવા પછી ખડખડ્યો, “થોડા મહીના એ પોરીને થોડાંક રૂપીઆ ફેંકવા પડશે પછી એ ઉલ્લુ બકરૂં મરે યા જીવતું રહે તો મને શું ? એકવાર મારે દેશ જઈ પુગ્યો કે કોણ મીઠાનશે ?”

મેહેરા જેવી પોતાનાં રૂમમાં ગઈ કે ખુબ રડી રડીને તેણીએ આમલી પાછલી યાદો તાજ કીધી. દુઃખથી ઊભાતી છાતીએ, હજારો તરંગો તેણીને સલાવા લાગ્યા. તેણીને માલમ પડ્યું કે કીંમતી શીખામણો તેણીએ

૨૪) જુની કે નવી વાર્તા કે ફેવરીટ ટેકે ન મળે તો કોઈ મારફતેમાં ખાસ મહેલો.

નહીં મણકારી પોતાનાં હાથે કમળખતી અને કમનસીબી સજવન કીધી હતી. હોમી ખરાસ તેણીનાં જીવે ચઢી આવ્યો. હોમી હવે તેણીને એક ફરેસ્તો જણાયો. લેકીન લાચાર હતી. તેણીને મદદ આપનાર હાલ તુરત તો તેણીનાં આંસુઓ હતા. તેણી ઝાર ઝાર રડી. તેણી રડી રડી ખુબ થાકી ગઈ, આંખે ચકકર આવી ગયા અને હજી તો તેણી ખુરસી, ટેબલ થા પલંગ પકડે તે આગમ્ય તેણીનું માથું એક મારખલના પુતળા સાથે જકાયું અને તુરતજ તેણી જમીન દોરત થઈ બેભાન થઈ પડી.

પ્રકરણ—૧૧ સું.

હોમી ખરાસ આજકાલ ખુશ દેખાતો હતો. તેનો પ્રીય દોરત ફેકી, જે માખાપ વગરનો હતો તે ચાર નાચાર હોમીને મેદાનમાં રમત નીલાળવા થા રમવા જોર જુલમથી ખેંચી જતો અને સારી રીતે રીઝવતો. આ અરસામાં હોમીના બાળમાં એક ગમખવાર બતાવ બની ગયો. તેની માતા જરખાઈ ગુજર પાની અને તે વળી આશ્ચર્ય હોય તેમ તેના માસી સુનામાય મગજની ઝેરી તાવથી પીડાઈ આ દુન્યા હેડી ગયા. મચેરશાહના આગ્રહથી હોમી તેવણના કારેજમાં જઈ રહેવા લાગો. મચેરશાહ હોમીને પોતાનાં બેટા સમાન ચાહતા હતા તેવણે ધણીક દોડધામ કરી હોમીને ૪૦૦) રૂપીયાની સારી ધરખમ નોકરી અપાવી.

એક સહવારે હોમીને તેની જુની મારડીન કંપનીના કારકૂન જરડીન તરફથી એક ચીઠી મળી કે જન્ના સાથે હોમીને આફ્રીકા કેન્ડ તર્નકે સારી દોરતી હતી.

“માસાજી જરડીન મને મળવા માગે છે. રાતનાં સાત વાગે હેંગીંગ ગારડન પર લખ્યું. તાકીદ કરે છે કે ૧૦ વાગાં સુધી થાબજે,” હોમીએ તેના પીતા સમાન માસાને કહ્યું.

“સંભાળજે દીકરા, કોઈ દગો નહીં કરે.”

“અં ખીયારો જઈજી જરડીન ઘણો સારો આદમી છે. એના જેવા થોડાજ ખ્રીસ્તીઓ હશે.” એને મેહેરાને સમજાવવાની અનેક કોશિષ કીધી હતી. પણ કંઈજ સમજી નહીં હતી.”

તે સાંજે હોમી જરડીનને મળવા હેંગીંગ ગારડન પર ગયો.

૧) વાલી આગલી વાળુ / કોઈ હશે તેના પ્રમાણમાં ૨, ૩, કે ૪ આને મલશે. [૨]

તે આવનાર જરડીને હોમીના ખલાં પર હાથ મુક્યો.

“ તારા કાયદાની કોઈ બાતમી છે ? ” એને કહ્યું કે મારા કાયદાની વાત છે.

“ કાયદા માટે હું ચોકકસ નથી. ” “તને કોઈ કહે કે તારી સગી મેહેરાંએ હજી લગન કીધાંજ નથી તો તુ ખુશી થાય કે ? ” તે જઈક બાજુ પર ખેંચતાં પુછવા લાગો.

“ લગન નથી કીધા ! ” હોમી અચરત થઈ જરડીનના ચહેરા તરફ જોવા લાગો, ‘ તે કેમ અને ? ’

“ સાંભળ તેણીનાં લગન થયાજ નથી. આપણે જુનો શેઠ મારડીન એક બદકાર બદગાસ છે. તેને ખાટું નામ મળ્યું કરી, બનાવટી પાદરી-આની મદદથી મેહેરાંને પોતાની બનાવવાના ટોંગ કીધા અને ખરું જોતાં તેની રોજી નામની હકદાર મળીયાણી જીવતી છે.”

“ હવે આપણે શું કરી શકીએ ? પૈસાથી એ કોઈપણ કાયદાની ચુકાલમાંથી છટકી જઈ શકશે. ” હોમીએ લાચારી બતાવી, “ પૈસાથી તે દંતવત્તામાં ખપે છે અને ખપશે, આપણે મીસકીન શું કરી શકીએ. ” “ તમે કેટલાં ભલા છો, ” કે આશીસની જુની દોસ્તી જલવી રાખી મને અગતની બજાર પહોંચાડી હોમીના હોઠમાંથી વખાળના શબ્દો નીકળી પડ્યા.

“ મે પકડી બજારથી તપસ્યુ કે, “જરડીન એક ખંખાર મારી આગળ વાત ચલાવવા લાગો, ” મારડીન ખુબ શગળી થઈ ગયો છે. તેણે જુગારમાં ધૂમ નાણાં ગુમાવી દીધા છે, આકીસણી વેચી નાખી છે અને બંગલો વેચવાની દોડધામમાં છે. ખુદાના ઈન્સાફનું પહેલું પગઠાંયું માત્રમ પડે છે.

“ ત્યારે આખરે તે કંગાળ બીખારી થઈ જશે ? તેમ થાય તો મહેરાંનું શું થશે ? ” હોમી અકળાઈ જઈ પુછવા લાગો.

“ તે બીખારી થવાની અણી પર આવી પુગો છે, ” જરડીન પોતાનાં ઘડીયાલ પર નજર કરી કહેવા લાગ્યો મે સામળ્યુ છ કે તે રહેવાના અંગણો નોકર નક્કર અને મેહેરાંને પણ કાઢી મુકવાનો છે ને મકાન વેચી નાંખશે. જીવનની કોઈ દરકાર કરશે નહીં અને તે મરે તે આગળ પોતાની મીઠકત ખાક થયેલી જશે, ખુદા કોઈને છોડશે નહીં.”

૨૬] 'ફેબ્રુઆરી'માં આવતી મહેરાણા પીળાં ૧ વર્ષમાં ફેબ્રુઆરી જેટલી અક્ષર કરે છે.

“ તમે એ સજ્જા બાતમી કેમ બાધી ? ”

“ મારદીનને ઘરે નોકર છે તે મારો સગો ધાયય તેને આ બધું કહ્યું અને છેવટે એ પણ કહ્યું કે..... ”

મહેરાણે પણ કાઢી મુકી, “ બરડીન ધીમે દલગીર ચહેરે બોલ્યો.

“ અફસોસ ! ઉઠાણલી, ઉતાવલીનો આ અંગનમ ! ” હોમીએ નીસાસો નાંખ્યો અને તેઓ છુટા પડ્યા.

પ્રકરણ—૨૨ મું.

આફતમાં ઘેરાયલી મહેરાણે ૨૩ની ચક્રમેળે પોતાના રૂમમાં બેઠી મારદીન ઉપર એક ચીકો લખી કહાડી તે ચીકો પોતાના રૂમની ટેબલ પરજ મુકી અને બાજુ નહી પડે તેમ બંગલાને પાછલે દરવાજાથી પાંદર નીકળી પડી. તેણી ભે બંગલો છોડી પોતાના સાદા અંગ્રેજી લેખાસમા તે પલીદી, મકાનેથી નીકળી પડી. તે બાહર પડી ત્યારે બપોરે ૨ વાગા હતા.

તે પછી થોડાજ અરસામાં મેહુગએ લખેલી ચીકો મારદીન ધાંચવા પામ્યો.

મારદીન.

તારો પાપી આશયે છોડી દેં બધું છું, તારા બંગલામાં રહેવા કરતાં અંધારું દોળખ વધુ સરસ સમજીશ એક વારી વધુ તારા જવા બુરા બદમાસ સાથે રહી શકું નહીં. તારા પેસાની લાલચે, મારા જગી બાંધી, નિર્દોષ પણ ઉઠાણલી, છકેલ આરતો તારા જવા નીચના હાથમાં કેમ નાપડાય છે તે મેં બધુંયું. મારી આબરોન રસ્તે ફરતા ફરતા મરતા મગ ફડી નાખી છે. દર મહીને મારે બાગના રૂપીઆની નોટ આગમાં જલાવતું વાદ રાખતું કે લીખ મંગલ દુકાડો રાગી માટે રખડીશ. પણ તારા નાખસ મુકામે હાથ લાગો કરી પેસા માગવા નહી આવશ. મારાં પાપની સજા હું ખમું છું. મુઠા મારી બીજી બહેનોને તારા જવાથી બચાવ.

મેહેરા મ. પટેલ.

મેહેરાના જવા પછી તે બંગલો નોકર ચાકર વચરનો એક ઉગડ

અને ભયંકર જેવો મારટીનને લાગ્યો. બંગલો વેચવાનું સારું થઈ ચુકેલું હોવાથી તે પણ ત્યાંથી થોડા દાવસમાં ઉપડવાની, આશા રાખતો હતો અને તેના ઉડા વીચારમાં બેઠેલો. તે ખ્યાલમાં અરધો કલાક બેસી ગયો. તેવામાં એકાએક કાઈ સખશ મારટીનને મળવા આવ્યો. છેલ્લા થોડા વખતમાં તેની જીંદગીમાં ફેરફાર થઈ ગયા અને તે ધ્રુમ પીધેલો પણ હોવાથી કાઈ આવનારને ગેંઠ મનમાં વધારે ખબડ્યો.

હું ડોક્ટર એમ. સી. લીન, પાગલપણનો સ્પેસિયાલીસ્ટ. તે નવો આવનાર બોલ્યો.

ડો. લીન, અંગ્રેજી પોળાકમાં, આંખ પર કાલા ચરમા, અને ભરાવદાર મુઠ્ઠા અને કઠાવર શરીરે હતો.

“સાહેબજી, મી. મારટીન,” તે નવા આવનારે દાખલ થતાંજ ખુશ મીઠવજમાં મારટીને કહ્યું, “આપની સેવામાં સેવક હાજર છે.” “તમારી બીનારી મેં ધારી એવી ખરાબ જણાતી નથી,” ડો. લીને ખુરમી પર ગાદનાઈ ચલાવ્યું, “મારા ખાતામાં એવા ઘણાક કેસો મારા હાથમાં આવી ગયા છે. મેં ઘણાકોને સારાં કરી સુખી બનાવ્યા છે.”

“નારતર, મનખ અળખ તમે કાઈ ગંબીર બુલ કરો છો. હું ધાર્યું કે તમે કાદાનું મકાન બૂલી જઈ મારે ત્યાં આવ્યા છો.”

“અરે નહીંરે સાહેબ, ઘેર કેમ બુલુ ! હું ખરાબર સમજું છું કે પાગલો એમજ વર્તે તમે બોલો છો તે ઉપરથી થોડી ઘણી પાગલપણની નોંસાની જાણાઈ આવે છે. મારે તમને ખરાબર તપાસવા પડશે. ગભરાશે નહીં,” ડો. લીને ખડખડાટ હસી તે ગુરમે થયેલા મારટીનને ખીજવ્યા.

“ડોક્ટર, તમે મારાં જેવા એક ગ્રહસ્થને અપમાન કરી રહ્યા છો. પાગલ તમે છો કે મારાં ઘેરમાં આવી મને હેરાન કરો છો,” મારટીને ટોળા કકડાવી જણાવ્યું.

“દીવાન્યતમાં તમે તમારી વામક ને નવા નોકરોને કાઢી મુક્યાં, હવે દીવાન્યતના વધુ પુરાવા શું બેઠાએ ?”

સ સતમાં કાશમીર કેમ જશે ? દીલ્લી, આગ્રા, સીમલા અને બાગે બેહસ્ત સમાન ગણાતાં કાશમીર સુધી સસ્તતામાં જવા આવવા માટેની વીગત

અને નકશા સાથની ગુજરાતી માર્ગડ કીમત પોષ્ટેજ તથા વી. પી. ખરચ સુદ્ધા મલીને રૂ. ૧) ટેકાણું અચારીઆ સ્ટોર્સ, કાફરડ મારકેટની અંદર મુંબઈ ૧.

ભારતીન હવે વધુ ઉશ્કેરાયો. તે પોલીસને ટેલીફોન કરવા લાગ્યો.

“દીક છે, પોલીસ આવશે તમે મુઠા મરશો,” ભારતીને ધમકી આપી.

“અંહ, એમ છે? ત્યારે તો પોલીસને ફોન પર કહેજો કે...” અને ડા. લીને પોતાનો ચશ્મા કાઢી નાખ્યો અને ભારતીન સામે મોઢું કરી ઉભો.

“કોણ? પોલ-પીટર પોલ?” ભારતીન ચમકી જડ થઈ તેજ બગ્યાએ ઉભો રહી ગયો.

“હા, હું તેજ પીટર પોલ છું. તારી બદમાશ, દગલખાજલરી છું-ગીનો શરીક ચાને ભાગ્યો. અને પાપી પણ વકાદાર દોસ્ત.”

“તું અહીં કેમ આવ્યો? જેલમાંથી કેમ છટક્યો? જેલમાં આગ લાગી ત્યારે તું મરણ પામ્યો હતો એમ બહેર થયું હતું ને? તારી ખખર ગખવા માટે હું કલકત્તા છાપાઓ ચીપી ચીપી તાંચતો અને બ્યારે મેં વાંચ્યું તુ મારો દોસ્ત પીટર પોલ મરણ પામ્યો ત્યારે હું દલગાજ થયો.”

“તું દલગીર થયો!” કેમ બચ્યાજી મને કિન્નારી શીખવેય કે? મને જીવતો હાલ જોઈને તારા શરીરનું લોહી નમા ગયુય.”

“નહી દોસ્ત પોલ હું સાચ્યું બોલય.”

“આઉન દીકરા, તારી આખી જ દગીમાં આવે ચા ચુ બોલી મને અજબ કરવા માંગે છે?”

“મને અહીં આઉન નામે ના બોલાવતો હ !”

“ખરું છે તારું નામ આઉન છે એમ માલમ પડે તો તારી વાઈક રોજી’ તુંને છટકવા નહીં દે અને કલકત્તામાં ઘાડ પાડવા માટે પોલીસ...”, પીટર વધુ બોલી શક્યો નહીં ભારતીને તરતજ તેના મોઢા પર હાથ મુકી દીધો.

“એ શુ બંદેય? પોલ, તુ તો મગ્નક કરે છે પણ દીવાલને પણ કાન હોયય.”

“ચાલ મુલ ખાખતપર આવ્યે મારી જીદગીનો છેલ્લો સફેા ચમજ કલકત્તા રામચીંગ એન્ડ કંપનીમાં ઘાડ પાડવા પછી તુ મારી હીકમતથી નહાસી ગયો અને બદો સપડાયો. ચાને હું જેલમાં પુરોયો. અને તેં આપેલુ તારી મીલકતના અરખા ભાગનું વચન પાળ કાગલુ મારી ઉઠાવ-ગીરીથીજ આ મીલકતનો તું ધણી થયો છે.” તેને થોડોક દાડ પી આગળ

“ચલાવ્યું”, “એક દીન જોઈમાં આગ લાગી, રાત અંધારી હતી, ફેદીઓની ખાલીનાં દરવાજા ફાટકે આવી ખાલી નાખ્યા, સધળાંઓ ખુબ ધમાલમાં પડી ગયા. આગ ભયંકર હતી, કંઈકા બળીને ભસ્મ થઈ ગયા. મારી ખાલીમાંથી હું નીકળ્યો. બાબુની ખાલીમાં એક ફેદી દાઝી જઈ બેભાન પડેલો જોયો. મેં તે કમનસીબને તેની ખાલીમાંથી બહાર કાઢી એક સાવચેતી ભરી જગ્યાએ ધસડી જઈ નાંખ્યો. હું થું કરતો, થું વીચારતો તે મને ખ્યાલ નહીં હતો. હું ધસ્યો એક બીજી ખાલી તરફ ત્યાં તો ફાઈ બળીને ખલાસ થઈ ગયું હતું. તે ખાલીની બહાર જેલનો એક અફસર, રહેરો દાઝી ગયેલો હોવાથી જમીન પર પડેલો મેં જોયો. ઝટ મને એક ખ્યાલ આવ્યો. મેં તે અફસરને મારાં કપડા પહેરાવી, તેના કપડાં મેં પહેરી લીધા. તેને હું મારી ખાલીમાં ધસડી ગયો. ધુમાડાના ગાટે ગાટા અને આગનાં ભલુકા નહીં ખમાય એવા હતા. આશીસરના કપડામાં હું જેલની બહાર નીકળી આવ્યો. ત્યાંથી સલામત માર્ગે જઈ પહોંચ્યો અને છેવટે તને શાધતા મારો દમ ઉપર આવી ગયો.”

“વાહ પોલ, કમાલ કીધી.”

“કલકતેથી નીકળી મુંઝઈ આવ્યો. આખું શહેર કચો પળુ તાડે દેર નહીં જડયું.” તેને પોતાની હકીકત આગળ ચલાવી, “હું હજીબી રખડતે પળુ સાર થયું કે તારી છેલ્લી વાઈફ મને રસતો મતાવ્યો.”

“હા, તારાં બંગલામાંથી બાહર પડનાં તેણી રડતી હતી. મારી આતુરતાથી હું તેની નજદીક ગયો. પુછપરછ કીધી ત્યારે તેણીએ મને તારી ખાતમી આપી. હું સમજી ગયો કે જે મારટીન માટે તેણી જખાવતી હતી તે તું જ આઊન હોશે કાગળ તારાં જેવા ‘કાલીનુર હીરા’ આ દુન્યામાં બદલ થોડા છે.

“હું મુસીબતમાં છું,” મારટીને ધીમેથી કહ્યું, “મારી મીલકત હવે એટલી બધી નથી કે તને આપી શકું.”

“કેમ બચ્યાજી, નવી દગલબાજી, મારી સાથે ? જેને તારે લીધે પાપો કાપા, ગુનેહગાર બન્યો, જેલ ભોગવી તેની સાથે !”

“દગલબાજી યા દગાખોરી કંઈજ નથી. હું પુરતો વીચાર ચલાવી બેવશ.

“વીચાર થું ચલાવે તારાં બાપનાં કપાલનો ?” પીટર પોતાનાં સ્વભાવ પર દોડી ગયો.

“હડો અને શાંત રહે, મારી મુસીબત ઘણી છે,” માર્ટીને મલલખી આજીજી કીધી.

“હવે હું થોભશ નહીં. મને મારો અરધો ભાગ ગંઠશે. તારી મીલકતનો અરધો ભાગ આપ.”

“હાંક છે.” “મારાં વકીલને બોલાવી એ સવાલ પર ધ્યાન પુગાડજી.”

“વકીલ શા માટે બોલાવે? એ હરામખોર વકીલો એકને છટકાવે, બીજાને છટકાવે,” પીટર બરાડી ઉઠ્યો, “તને સાફ સાફ જણાવું મ્હુ કે તું દુન્યાને ઠગી શકશે અને ઠગવાની કેશખ કરતોજ ના.”

“અંધા, માર્ટીન હવે સમજવા લાગ્યા કે પીટર જેવા જંગલીને વધુ ભડકાવામાં ફાયદો નહીં હતો.”

“દોરન, એટલો અજીજ કેમ થઈ ગયો?” “ચાલ એ વાત પર એક પેગ વધુ ધીચી મર,” માર્ટીને ખુશ માનવળે એક પેગ ખાટો આપતાં કહ્યું. અને ચાલ મારા અંગલાનો ખીજે કેમ જેવા આવ.

પ્રકરણ-૧૩ મું.

પીટર પોલ પકડો નંગ હતો. માર્ટીન તેને હાથ નાચી આપી છટકી જાય એ બનવા જોગ ન હતું.

માર્ટીન પીટરને એક આલીશાન, સુદર સગવડથી શણગારેલા રૂમમાં બેસાડી, એક નીનીટ પોતાનાં બાનગી રૂમમાં ગયો. તે અંદરથી અતી ઘણો ઉત્કેરાયો હતો, પણ અહાથી ખુશ અને શાંત હોવાનો દેખાવ કરતો હતો. તેને પોતાનાં બાનગી રૂમની કબાટ ખોલી અને તેમાંથી એક ભરેલી રીવોલવર કાઢી, બરાબર તપાસી, સાવચેતીથી ખોસામાં અંદર સેન્વી દીધી. અને પીટર જે રૂમમાં બેઠો હતો ત્યાં તે આવી લાગ્યો. તે રૂમમાં અતી ઉંચા, કીમતી પરદાઓ નીહાવતો પીટર બેઠો માર્ટીનની મીલકતના અંદાજ કાઢતો હતો.

“હલગીર છું પોલ, મેં તને થોભાવ્યો,” માર્ટીન આગળ આવી એક ખુરસી પર બેસી બોલ્યો.

“દલગીર શું, નહીં... તું ગયો તે હું સમજ્યો કે વીરકીની બાટલી લેવા ગયો હશે.”

“વીરકી પીવો હોય તો સીધું કહી દે,” મારટીન કંટ એક વીરકીની બાટલી લાવી પાછો ખેંચે.

પીટર થોડાક તેમાંથી પીધો. ઉપર નીચે માથું ઠીધું અને એ મીનીટ મારટીનનો ચહેરો ટાકી બોલ્યો, “મને હાલમાં હવે પીવાની જરૂર નથી. મને જવાબ આપ કે મારાં અરધા ભાગનો વીચાર કીધો કે નહીં? હજી તને એ પાચ વરસ વીચાર માટે જોઈએ છે?”

“પીટર હાથમાંથી બાટલી મુક્તતાં પુછ્યું, “ત્યારે તારી માલકતનો અરધો ભાગ મને આપવા કબુલ છે?”

“નહિં,” મારટીન મુછો ચઢાવતો બોલ્યો.

“એટલે,” નકારમાં મળેલાં જવાબથી પીટર ભડકી, પુછવા લાગો. “નહીં શબ્દનો અર્થ શું?”

“અરધો ભાગ આપવાનું નહીં બની શકે.”

“હેં? મારી સાથે દગા બાજી?”, પીટર સ્ફોજ ગુસ્સવાઈ લાલ ભુંડ થઈ પુછવા લાગ્યો, અરધો ભાગ નહીં તો કેટલો ભાગ આપવા માંગે છે? શું તેં આપેલું વચન યાદ નથી?”

“વચન શાનું? દગામાં વચનની શું કીમત છે? લુચ્ચાઈના કામો કરવામાં વચન જેવાં પવીત્ર શબ્દો નાપાકો કેમ ઉચારી શકે? વચન એક દગા/બાજીની રમત છે. કદત પવીત્ર આદમી માટે તે ખોદાઈ બોલ છે. મારેથી કોઈ ચીજ બની શકશે નહીં, ખોલ.”

“તો શું બની શકશે? પીટર ખળભળી ઉઠ્યો, “હું જવાબ માગુંચ, તારેથી શું બની શકશે? કલકતામાં ધાડ પાડી, નાણાં ઉઠાવી જવાનું, સોમનાથ જવેરીની દુકાન ફાડી, જવેરીનું ગળું દગાવી દેવાનું કબુલ કરી શકશે? મોલટન બેંકમાં ખોટા ચેકો પાસ કીધા તે કબુલ કરી શકશે? એક હેયાત મણીયાણી હોવા છતાં, તેને છોડી બીજાને દગાથી ફસાવી, પરણી, બન્નેને છેતરવાનું પાપ કબુલશે? આ ગ્રેરમાં ખોટા સીકકા પાડવાનાં યંત્રથી માલદાર થવાની આતુરતા જણાવી શકશે? બોલ, હીચકારા, શું બની શકશે?”

“તારી જલ કાણુમાં રાખ,” માર્ટીન
પુછ મગતરું શું કરશે?”

“હું તારી બધી બદમાસી ઉઘાડી પાડશ. હું જોવશ, તું પોલીસના
હાથમાંથી કેમ છટકે છે,” પીટર ઉખડ્યો,

“મને સપડાવી તું છટકવા માગેય?”

“મારું જે થાય તેની મને દરકાર નથી,” પીટર ગુરસામાં બોલ્યો,
“તારી પગ હું પ્રત્યં વેર લેવશ. ફગાનો બદલો દગાથી મળશે.”

“ચાલ છોકરી,” દાંત કચકચાવતાં માર્ટીન બરાડી ઉઠ્યા,
“હુદાગને ત્યાં સાંચ વેચ ત માંગે છે?”

“એ તારી ખાનદાનની ખુમારી નથી. તારી ખાનદાનની બેઈમાની
દેખાય છે,” પીટર ફફડી ઉઠ્યા, “પોલીસને ફફડી તને ડગાડો પાડ
તાજ હું ખરા.”

“તો જોતો ખ,” માર્ટીને એક મુઠ્ઠો ઝટ કરતા પીટરને
લગાવી દીધા.

મુઠ્ઠાખાજમાં પીટરને કહેવું પડે એમ નહીં હતું તે કયાયે,
ગાટલાખાજ હતા. દુન્યાની મવાજીગીરી તેને અનુભવી હતી. તેને જાનવાર
હાથે એક વળતો મુઠ્ઠો માર્ટીનને આપી દીધો. માર્ટીન બોય પગ વાળ્યા
થઈ ગયા તે પણ કમ નહીં હતા. તુરતજ બોય પગથી ઢિરી, દાડથી
ચીકાર થયેલા પીટરને વળગી પડ્યા. તેઓ ખુમ લડ્યા. છોકરો માર્ટીન,
ખડતલ જોરેમદ પીટરના હાથમાંથી છટકી એક પગદા પાળળ દોડી
ગયા. પીટર વીચારયું કે માર્ટીન અને બધીકથી માર્ટીન નહાની જતા
રૂંશે પણ હજુ તો ન બોય પગથી ઢિરેયા કે તુરતજ માર્ટીન પગદા
પાછળથી નીકળી આવ્યો. તેના હાથમાં રીયોક્ષવર હતી.

“ખગદાજ,” માર્ટીન બરાડી ઉઠ્યો, “એક પગ પગયું
આગળ નહીં.”

તાજગીલરી ખુશનુમાં હવાનું મથક- અંગણ.

ત્રીનવીલા અંગણે નવેસરથી રંગાછતે તૈયાર થયો છે માર્ચથી
જુન, ચાર માસનું (લાઈ ૩. ૩૦૦) છૂટું એક માસનું ૩. ૮૦) મીઠું
અચારીઆને કાર્ડ મારકેટમાં તરત લખા.

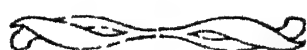
ભારે ખુશી ઉઠ્યકી, પણ તે ખુશી છુટી ફેંકે તે આમમય મારટીનના રીવેલેશનની એક એળી સનસનાટ કરતી પીટરની હાતીમાં પેસી ગઈ અને પીટર એક ઝખમી વાઘ માફક અરાડી જમીન પર પડ્યો.

પાંચેક પળનાં પસ્તાવા પછી પીટર પોલે પ્રાણ છોડી દીધો.

મારટીનની મીલકતને અરધો ભાગ લેવાને બદલે પીટર પોતાની આખી જીંદગીનો હીસાબ ચુકતે કરવા દાદાની દરગાહમાં ચાવી ગયો. અને એ રીતે એક પાપીનું તવાજ પાપીએ કાટલું કાઢી નાખ્યું.

મારટીનને તુરંતજ તે ઝમનું 'પાનજુ' બધ કીધું. તે ઉતાવળમાં હતો. તેને જે મનમાં આવ્યું એ કરી નાખ્યું અને ત્યાજ પાનજુમાં પંડલી એક પેટીમાં પીટરની લાન કેસની દીધી, અને તે પેટીના ચુકતી માટે પોત કેન કર્યા કે તના બગલામાં ખુન થયું હતું અને પોતાના અંગણે બધ કરવા વગર અળગુંજ પાનજુ બધ કરી તે પોતાની મોટર ત્યાંયા દકારી ગયા.

તે હરકાનટમાં ન્થીતીમાં પોતાની મોટર દાકી જતો હતો. તેનેજ ધુઈમાં ઝડપ વધારી હવે તે મોટર પર કાણુ નાખી શક્યા નહીં. એકાએક તેની મોટર સામેથી આવતી એક લશકરી મોટર લોની સાથે અથડાઈ અને તે પાપી માન્ટીન એક બાયકર અકસ્માતનો ભોગ થઈ પડ્યો.

પ્રકરણ—૧૪ મું.

મેલેંગ માન્ટીનથી છૂટી પડી અંગણમાંથી ગાલું ગયું અને થોડેક કદન ચાલતા ત્યાં પીટર તેણીને નજ્યા હતા તે પછી એકાદ માર્ચિટ દુર તેની એક મીલકત નામની ક્રાંતિજની પોતાની અગત લાઈ એકલી ગઈ હતી ત્યાં ગઈવા ગઈ. તેની વાનગીન દખીકત સાંભળી ત્યાં લાઈ મીલકતએ તેણીને સદરા પેલેંગથી હવેથી પાસી પોપાકમાંજ રહેવા કહ્યું અને કરતી વાંચ પુછ્યું. મેલેંગએ કરતી કહાડી ત્યાં એક ખુણામાં નાખી ચાદ ફીધી અને તાતેલાલું કરતી લેવાને મારટીનનાં અંગણમાં પાળી ફરી તેણીએ માઆપ તેમજ ધર્મ છોડી કરતી કાઢી નાખી હતી. પણ હવે તના પસ્તાવા વચ્ચે કરતી હવે ચહડી આવીને તે મધ. પણ તેટલા અરસામાં

તો પીટરનું ખુન થયું હતું આખા બંગલોમાં જઈ મોઢવો, "તું કરતી લઈને બાહર પડવા જતી હતી તેટલાં તેના આરડાનાં અંદો પડા ખસાડી વચમાં પડેલી જોઈ તે અલગીજ પેટી ઉઘાડી જોતાં તેમાં પેલોજ સખશ જે તેણીને મારટીન વીશે પુછતો હતો તેની લાસ તેણીએ જોઈ. એક ધીમી ચીસ સાથે તે ઢાંકણ પાછું બધ કરે તેટલાંજ ત્યાં પોલીસ ઓફીસર આવી ઉભા. તેણી તેને જોતાજ ધ્રુજી ગઈ પેલો પોલીસ ઓફીસરને સમજી જતા વાર નહીં લાગી કે તે ખુન કરનાર, જો ગુન્હાની જગા પરજ મળી આવી હતી.

તે ભણેલી, શીખેલી, આત્મરક્ષા જળ્યાની અંગ્રેજ આરત એક નામ નહીં જળ્યાયવા શખસનું ખુન કરે એ તેને ધાણુંજ અવગણ લાગ્યું. પોલીસ ઓફીસર જેવળ ફોનમા મળેલી ખબરથી ત્યાં આવી પુગા હતા. તેવળે શક પરથી મેહેરાને ટેટલાક સવાલો પુછી પકડવામા આવી હતી.

મેહેરા સંજોગના શીકાર થઈ પડી હતી. આપણે જન્યું કે મારટીને પીટરને ગાલીથી વીધી નાખ્યાં તેને એક પેટીમાં પુરી ત્યાંથી ચાલતો થયો હતો.

મારટીને મોટર અકસ્માત થયો હોરખીટાલમાં સારવાર માટે લઈ જવામાં આવ્યો. તે ખુનગાલા દીવસે, અભાગી મેહેરાને ટ્રાન્સ ગાળ મું ભંજમાં આવ્યું કે તેણી માત્રજ મોલુની સલાહથી પોતાની કન્ટી લેવા ત્યાં આવી લાગી અને એક ભયંકર આકતમા કસી પડી.

તે પોલીસ ઓફીસરે મેહેરાને નરહવાર સવાલો કરી ગુગવાળી નાખી. તેણીએ જોઈતા ખુલાસો નહીં કાઢ્યા હોવાથી તેણીને પેલી પેટી સાથે પોલીસ ઓફી પર લઈ જવામાં આવી.

"આ ખુન કરવાનો સખખ," અફસરે પુછ્યું.

"હું નિર્દોષ છું. મેં કંઈ કંઈ નથી," મેહેરાએ ધમ્મતીથી હોથો ખાલી જવાખ આપ્યાં.

ફેસ ચલાવવામા આવ્યો, મંખ્યાખંધ સવાલો મેહેરાને, તેણીએ મા, બાપ, નોકરી, જાત વગેરે માટે પુછાયા પણ તેણીએ મંતાપકારક જવાબ આપ્યા નહી. અંગ્રેજી લેખાશમા અને ખુબસુરત હોવાથી તેણીને અંગ્રેજ સ્ત્રી તરીકે બધાઓ પીછાતતા કોર્ટમાં જંગી માનવ મેદની ગમી હતી. સઘળાઓ મેહેરાના જવાબ પરથી, વકીલોના ઉઘટા સુલટા સવાલોથી મેહેરાજ અપરાધી જાહેર થશે એમ માની બેઠા.

ખબર પહોંચી ગઈ હતી. રાહબર જારડીન અને ફેલી દોસ્તની સલાહથી હોમીએ એક બેરીસ્ટર રોક્યો હતો. પણ મેહેરાનો બચાવ કરી શકાશે એ કહેવું મુશ્કેલ હતું. મેહેરાની સહી સ્વીટ સીલ્સ પણ દોડી આવી હતી. જે વાત મહોલ્લે, મેદાને, હોટલે અને ઓફીસે ચાલુ ચર્ચા તો સીલ્સને જ કેમ ખબર ન પડે ? તે ભલી છોકરીએ બ્યારે બાબતું કે મેહેરાનો બચાવ કરવા તેનાં સગાં હોમી ખરાસે બેરીસ્ટર ગોખલેને રોક્યા હતા ત્યારે જ તેણીને જરા ધીરજ મળી.

પહેલે દીવસે કાઈ બ્યારે બરખાસ્ત થઈ ત્યારે હોમી ઘુરતજ ગોખલે બેરીસ્ટર આગળ દોડી ગયો, મગર તે બેરીસ્ટર પોતાની ધાંધલમાં હતા. તેને હોમીને ટુંકમાં જવાબ દીધો, “ફીકર નહીં. મીં ખરાસ, બધું ઠીક થશે, હાલમાં હું કામમાં છું.”

ખીજે દીવસે ફરી પાછો કેસ આગળ ચાલ્યો. સૌ કાઈ મેહેરાના નખાઈ ગયેલા ખુબસુરત ચહેરા તરફ માયાથી જોતાં હતા. મેહેરાએ એક ઉપકારીની અને માફી માંગતી નજર હોમી તરફ નાંખી જે જોઈ હોમીનાં દીલમાં વધુ દુઃખ થયું. તે ખીયારો હરેક પળે દુવા માંગતો કે મેહેરા નીર્દોષ પુરવાર થાય.

ગોખલે બેરીસ્ટર ખુબ ખીલી રહ્યો. તેને, કાઈને પોતાનાં ધારાનો અબ્યાસ પૂર જોસમાં બતાવી આપ્યો. મગર ન્યાયધીસનું આંખનું એક પાપણી હાલ્યું નહીં ગોખલેએ છવટે કહ્યું, માની લઈએ કે ખુન એ કહેવાતી આરોપી સ્ત્રીએ કીધું છે, માની લઈએ કે તેણીમા અજબ હીમત અને અદ્ભુત શક્તિ છે જેથી તેણીએ મરેલા શખ્સને પેટીમાં નાખ્યો તો પછી તેણી પેટી આગળ ઉભી કાંય ? ત્યાંથી ભાગી કેમ નહીં, ગઈ ? કાઈ પણ શીખેલી, સમજી સ્ત્રી એટલું તો રહેલથી બાણી શકે કે ખુન જેવો અપરાધ કરી ત્યાં થોભવું કેવું જોખમ ભરેલું હતું.

તે ઉપરાંત, તે ગાહોસ બેરીસ્ટરે, કાયદા, સંજોગ, શક્યતા, વગેરે મુર દમામથી સમજાવ્યા પરંતુ ન્યાયધીસના મગજમાં કાંઈ બેકુ હોય એમ લાગતું નહીં.

“મી લોર્ડ,” ગોખલે આગળ બોલવા લાગ્યો, કાઈ નીર્દોષને મુનેહચાર ફોફી બેસાડી તેને સજા કરવી એ અપરાધીને છટકાવી તેને ગુનાહ કરવા ઉત્તેજન આપ્યું કહી શકાશે. નિગાહ કરો આરોપી જેવી એક સ્ત્રી શું ખુન જેવું ખરાબ કામ કરી શકે ?”

દરેક ગવાહી, દલીલો પુરી થયા પછી ન્યાયધીસે મુકદ્દમામાં પડેલી જખાનીનો ફેંક સાર જુરીના ગ્રહસ્થેનાં કહી સંભળાવ્યો.

“તેણી નિર્દોષ છે. પુરાવો મોબુદ છે,” જડજ બોલી રહ્યા કે તુરતજ અદાલતમાં એક લખી ખાધેલો, જેવો જવાન દાખલ થયો અને ન્યાયાધીસ સામે આવી ખરો થયો. હાજર રહેલા સઘળાંઓ તે જવાનને એકી નજરે જોવા ગામ્યા. ન્યાયાધીસે સ્ટેજર ડોકુ ઉંચું કીધું અને તેવળને ગંભીર અવાજ નીકળ્યા, “તમે કાણ શખ્સ છો? શું કહેવા માંગો છો?”

“હું કહું છું આ સ્ત્રી નીર્દોષ છે,” તેને મેહેરા તરફ આગળી કરી કહ્યું.

“ગુનાહ પુરવાર કરવાનું કામ કોર્ટનું છે, ન માડું નથી,” ન્યાયાધીસે ટેકથી જણાવ્યું.

“સાહેબ, કોર્ટ ખરો ખતી નહીં શોધી શકશે, એ ગુનાહ હું પુરવાર કરીશ,” તે શખ્સે થોડીક થાક લીધી અને આગળ ચલાવ્યું, “માડ નામ મારટીન છે. માડે ખરું નામ આડિન. મને થોડા દીવસ અગાઉ માટર અકસ્માત નડ્યો. હું હોસ્પિટાલ સારવાર માટે નહીં આવ્યો. જગત મારો થયો અને છાપાંઓ વાંચતા મને જણાયું કે કોઈ નહીં જણાવતા કારણે મારો અંગલો બળાને ખાક ગયો થઈ ગયો છે. હું ખાનદારી બાપનો બદમાસ પુત્ર છું. મારી દોલત મેં બગાડી, હુન્ન્યાઈ અને બદમાસીથી જમાવી હતી. હાલમાં હું કોડી વગરનો થઈ ગયો છું અને હરામતી મીલકત હગમમાં ગઈ છે. હોસ્પિટાલમાંથી સાધો અહીં દોડી આવ્યો છું કારણકે હવે મારે જીવવું નથી. મારી ખરી હકદાર ધણીયાણી ‘રોઝી’ પણ મગ્ન પામી છે. મેં જેઈતા ગુનાહ કબુલ કરી લીધા, હવે માડે જીગર વધુ પાપ ઉપાડવા ના પાડે છે.”

“તમે બોલી ગયા તેનો અર્થ કંઈ નહીં,” ન્યાયધીસે ચરમામાંથી જોતાં કહ્યું.

“સાહેબ, ખુન મેં કીધું છે.”

“તમે ખરોખર ભાનમાં છો? એ ગુનાહની સગલ ફાંસી છે એ બાણો છો?”

“હું પુર ભાનમાં છું. મારી જીંદગીનાં કીધેલા કુકર્મો મેં મારી નોંધ પોથીમાં લખી લીધા છે અને તે મારા આ ખીસામાં મોબુદ છે.

પણુ રાત્રી ... ૫૫૫૫ “હીં,” મારટીન ઝડપથી બોલી ગયો અને સંઘળાએ તેનો એકરાર સમજી ખુસ થયા કે મેહેરા બચી ગઈ.

“ખુન કરી ફાંસીમાંથી શી રીતે છટકવા માગો છો?” ન્યાયાધીશે મક્કમ શબ્દોએ પુછ્યું.

“આ રીતે,” મારટીને ચપ કરતી એક ચક્રચક્રીત રીંચાલવર ખીસા-માંથી કાઢી અને કોઈપણ અટકાવે તે અગાઉ પોતાનાં મોઢાં અંદર મુકી, ફાંસી અને તેનો ખેલ ખતમ થઈ ગયો.

અદાલતે જોઈતી તપાસ કરી, મેહેરાને નીર્દોષ જાહેર કીધી અને તે અભાગી આગત ઉપરા છાપરી બનેલા ગંભીર બનાવથી તેની અસરથી અદાલતમાં બેભાન થઈ તુટી પડી જંગીને હોમી ખગસ, તેનો દોસ્ત કેકી અને સીલ્લુ હોંસમાં લાતી મીલ્લુને ત્યાં લઈ ગયા. કાગળકે ભલો કેકી જેમ હોમીનો દોસ્ત હતો તેમ સીલ્લુનો પણ છુપો ચાહનારો હતો.

ધંધો ચાલતો ન હોય, દુકાનનો માલ વેચાયા વગર પડી રહ્યો હોય, દેશ પ્રદેશમાં તમારું નામ કામ પ્રખ્યાત કરવું હોય તો—

ફેવરીટ તથા “વાર્તા વિભાગ”ની ચોપડી,

**પક્ષી પબલીસીટી, અપુર્વ પ્રસીદ્ધતા અબ્બડ સાંધનમાં
જાહેર ખબર આપી જુઓ !**

આ જાહેર ખબર આપવાનું સાંધાનું એવું છે કે જે માટે દર તા. ૧ લી એ હજારો ગ્રાહકો અને લાખથી વધુ વાંચકો તે વાંચવા માટે રાહ જોઈ દુટાદુટ પાડે છે, અને ગુજરાતી વાંચતી આલમની સર્વે કોમોમાં તે જાન્યુક સંગ્રહીને વાંચતી રહે છે.

આ કાંઈ છાપાની માફક એકવાર વાંચીને ફેંકી દેના જેવું સાંધાનું નથી, તે પરંપરા ચાલુ વંચાતુ રહે છે. આખા ઈલાકામાં સૌથી બહોળું ફેલાયલું છે, જાહેર ખબરના ભાવ આમાંના બીજા ભાગ પર જુઓ લખો યા મજા:—

મુંબઈ, કાંકરડ મારકેટમાં, અચારીઆ સ્ટોર્સ.

મેહેરા થોડા દીવસ તાપથી પટકાઈ પડી. તેણીની સેવામાં સીલ્લુ એકે પગે ઉભી રહેતી. હોમી અને તેને કંઈ દોસ્ત સીલ્લુને ઘેર મેહેરાના ખખર પુછવા રોજ આવતા જતા હતા. મંચેરસાહ હજુન સુધી મેહેરાને મળ્યા નહીં હતા.

મેહેરા આઠેક દીનની ખીમારી પછી સ્ટેજ સારી હાલતમાં આવી. એક દીવસે સીલ્લુને ઘેરની બહાર પોતાનું કંઈ કામ હતું. અને જ્યારે ઘેરમાં આવેલો જોય તેણીએ તે જવાનને આજુ ફીધી, “હોમી ભાઈ, મેહેરાનાં ખીજાનાં આગળ તમે અરંધા કલાક બેસો, હું જરાક બહાર જવું છું.”

અને જલ્દા હોમીએ કબુલ કીધું કે સીલ્લુ ઘેરે પાછી કરે ત્યાં મુખી તે ત્યાંજ બેસશે.

સીલ્લુના ઘેરમાંથી બહાર જવાને થોડીક મીનીટ પસાર થઈ પછી મેહેરાની ઉંઘ ઉડી ગઈ અને તેણીએ એમ તેમ નજર કરતાં અજાણી વચ્ચે હોમીને તેણીના ખીજાનાં આગળ જોયો. ખાંતેની નજર એક થઈ મગર મેહેરાએ આંખો બંધ કરી દીધી. હોમીએ જોયું કે તેણીની નાતવાન હાલતમાં પણ તેણી ખુબસુરત લાગતી હતી. તેણીના શોકાનુર રહેશે, અતી નજી પડેલી હાલત જોઈ હોમીની છાતીમાં દુખની જવાલા સળગી ઉઠી.

“હોમી મને માફ કર,” તેણીએ હોમી તરફ પોતાનાં હાથો જોડી દુઃખી જીગરે જણાવ્યું.

તેની જહાલી મેહેરાની એવી દયાજનક હાલત થઈ એ વીચારથી હોમીની આંખમાં આંસુઓ આવી ગયા અને તેને સ્ટેજ મોડું ફેરવ્યું.

“હોમી મને માફ કર,” તેણીએ પાછી કાકલુદી કીધી, “મારેથી તું કમકમેય? મારું આ દુન્યામાં હવે કંઈ મથી મારી પર દયા કર.”

હોમીએ કંઈ જવાબ આપ્યો નહીં. તે દીવાલ ટીકતો બેસી રહ્યો.

લોનાવલા તથા ખંડલામાં ખંડલા અથવા કોટેજસ બાટે આપવાના તથા વેચવાના છે બાકુ રૂ. ૫૦ થી ૧૦૦, વેચાણ કીંમત રૂ. ૫ હજારથી ૧૨ હજાર સુધી...“ V ” C/o ફેવરીટમાં લખો.

હ અને પાપની સજા ભોગવીશ.

તેણી એકલી બધાં થઈ ગઈ. તેણીએ પોતાની નજર ખીંચીને પાપની સામે કરી અને સુપ થઈ.

હોમીને જ્યારે મહેરાને અવાજ નહીં આવ્યો ત્યારે તે જવાને તેણી તરફ ફરી નજર કીધી અને તુરતજ નરસ જેવી થઈ ગયેલી મહેરાને સાંપતા ઈલાજથી હોંશીયાર કીધો.

હોમીએ તેણીના થંડા ગરૂ મીસાત્ર હાથો પાતાનાં હાથોમાં લીધા અને તેણીની ચીંજા તરફ નેગાહ કીધી અને બોલ્યો, 'મહેરા જલદી સારી થઈ જા.'"

મહેરા એક ચીન હોમીની આંખોમાં જોઈ રહી. તેણીએ નહીં એક મોઢું ઉચાર્યો કે નહીં વળી પાછી માફ ની અરજ કીધી.

હોમી તેણીની આંખોમાં, સવળું સુખ, હુખ, ફીકર ચીંતા, ધારતી વગેરે વાંચતો એ ઘડી તે બીજાંના આગળ ઉભો રહ્યો. તેણી માટે તે જવાનના દીવમાં પ્યારના થોકા થોકાઈ ગયા હતા. તેનાં મંદ પડલા નજીની જીગમાં નવો જંસ ઉતર્યો. તેને ગમે એટલો મગજ પર કાબુ નાખવાની કોશિષ કીધી પણ વ્યર્થ. હોમી પ્યારની લાગણીથી મહેરાને ખેંચી પડ્યો.

એકની આંખમાંથી આંસુઓ ખરી પડ્યા. હોમી સવળું ભૂલી ગયો. તે કાબુ હતો, ક્યાં હતો તે ભૂલી ગયો. મહેરાને પણ હોમીને માટે ઉંચો છાપ પડી ચુક્યો હતો અને તે બંને પ્યારાઓ એકમેકને વગગી રહી પ્યારની લાગણી બતાવી રહ્યાં હતાં. એટલામાં સીંદુ ત્યાં આવી ચઢી. તેણી મહેરાને હોમીની બાજુમાં વળગેલી જોઈ ખુસ થઈ અને રહેજ હસી, ખંખાર મારી બીજા રૂમમાં ચાલી ગઈ.

હોમીએ, મહેરાને પોતાને ઘેર લઈ જવા કહ્યું બતાવી પરંતુ મહેરાએ આવ્યા ના પાડ્યું.

"નહીં હોમી, હાલમાં મારેથી નહીં અવાજ. શું નાકે હું તારે ઘેરે આવું. તું રોજ અહીં મને મળી જાગે એટલે જસ," મહેરાએ હોમીને સમજાવ્યો.

આવી હોમીનો રોજ મહેરા અને હોમી વચ્ચે ચાલતી હતી.

ધેર જઈ પુગ્યા. અને મોંઘાથી મેહેરાના પાતાન ઘેર લઈ ગયા.

હવે મંચેરશાહ, - મેહેરાને એક દીવસખી આંખ આશખથી ખસાડી રાજ નહીં હતી. અને હોમીના બાળમાં ઠીક થઈ ગયું. કોઈકિયાર મેહેરા અને હોમીની વાતો મંચેરશાહ પણ સમજતો અને ખુશ થતા.

દુકમાં મેહેરા અને હોમીના લગન થઈ ગયા. મેહેરાના લગનમ મંચેરશાહે નેમજ હોમીએ પેદાનાં આલખીનાઆને ઈજન કીધું હતું જેમ હોમીના દોસ્ત કેડી, જઈ જનરડીન અને મેહેરાની મસીખતમાં મદદ કરનાર 'સીટ સીદુ' પણ સામેલ હતી.

હોમી-મેહેરાના લગનને દીવસે મંચેરશાહની સુચનાથી સીદુ અને કેડી પણ અદરાયા અને ખેવડી ખુશાલીમાં મંચેરશાહે મેહેરાની સહી સીદુને સાત હાનર રૂપિયાની ગણાની સાંકળી ભેટ આપી અને તે પછી સીદુના લગનનો પણ ખર્ચ પોતેજ કર્યો. સીદુ-કેડીના લગન પછી સીદુએ નર્સના ધંધાને છેલ્લી સલામ કીધી.

+ + +

એ વધુ વરસ સુખ વેળમાં નીકળી ગયા. રાજ સદ્યારે મંચેરશાહ હોમીના નાના એકસ શીરાઝને 'ખગીયામાં રનાડવા નીકળી પડે છિ. અને તેજ પખતે આપણા હોમી તેની મધરી મોદક મેહેરા સાથે પુકતા કયા રાખા આખા એસી ખુસ ગાફતેશમાં પોતાનો વખત પસાર કરે છે.

